

<https://gep.ui.ac.ir/?lang=fa>

Geography and Environmental Planning

E-ISSN: 2252- 0910

Document Type: Research Paper

Vol. 36, Issue 1, No.97, 2025, pp. 49- 88

Received: 01/07/2024 Accepted: 14/04/2025

Effect of Quality of Life on Pro-Environmental Behaviors (Case Study: Rural Areas of Kavar Sub-Province)

Raana Shaykh-Baygloo *

Associate professor of Geography and Urban Planning, Department of Geography, School of Economics, Management & Social Sciences, Shiraz University, Shiraz, Iran
r_shaykh@shirazu.ac.ir

Saeed Negahban

Associate professor of Geomorphology, Department of Geography, School of Economics, Management & Social Sciences, Shiraz University, Shiraz, Iran
snegahban@shirazu.ac.ir

Fatemeh Heydari Kavari

M.Sc. in Geography and Rural Planning, Department of Geography, School of Economics, Management & Social Sciences, Shiraz University, Shiraz, Iran
fatemeh.heydari135533@gmail.com

Abstract

As awareness of various environmental issues grows and concerns about future environmental degradation increase, the role of human communities in promoting environmental sustainability has gained significant attention. Rural residents, integral to human communities due to their close connection with natural ecosystems, can play a vital role in environmental protection and support. This study aimed to expand the understanding of factors influencing pro-environmental behaviors by examining the impact of quality of life in rural areas. Quality of life is conceptualized as a 4-dimensional construct, encompassing "physical health", "psychological health", "social relationships", and "environment and facilities". Pro-environmental behaviors are defined as a 3-dimensional factor, including individual, social, and civic behaviors. The research focused on villages in Kavar Sub-province of Fars Province, with the unit of analysis being rural residents aged 18 years and older. Data were collected through a questionnaire and both one-sample T-tests and regression analyses were performed using SPSS software. The results from multiple regression analysis indicated that quality of life had a positive and significant effect on pro-environmental behaviors. The adjusted R-squared values for the impact of quality of life on individual, social, and civic dimensions of pro-environmental behaviors were 0.607, 0.387, and 0.432, respectively (p-value < 0.001). These findings suggested that a substantial portion of the variance in pro-

*Corresponding Author

Shaykh-Baygloo, R. , Negahban, S. and Heydari Kavari, F. (2025). The Effect of Quality of Life on Pro-environmental Behaviors (The Case Study: Rural Areas of Kavar Sub-province). *Geography and Environmental Planning*, 36 (1), 49 - 88.

2252-0910 © University of Isfahan

This is an open access article under the CC BY-NC 4.0 License (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0>).

10.22108/gep.2025.141987.1654

environmental behaviors could be explained by variations in quality of life. Further research is recommended to identify additional factors influencing pro-environmental behaviors.

Keywords: Quality-of-life, Pro-environmental Behaviors, Rural Residents, Sustainable Development.

Introduction

The lives and activities of individuals and human communities have always impacted the environment. Many of these effects have driven productivity and resource consumption, but they have also led to significant environmental damage and destruction. Over the past few decades, the negative consequences of human activities on the environment have become so widespread and severe that they have sparked global and local concerns. As awareness of various environmental issues grows, so does the recognition of the role human communities play in promoting environmental sustainability. The frequency and persistence of harmful human behaviors have contributed to deteriorating environmental conditions, particularly in rural areas. Rural residents, integral to human communities and closely connected to the natural environment, can significantly contribute to environmental protection and support. Today, many villages face serious environmental threats. Pro-environmental behaviors among villagers can be crucial for achieving sustainable development. The existing literature on pro-environmental behaviors highlights a variety of factors influencing these actions. While environmental values and concerns may encourage pro-environmental behaviors, it appears that other motivations and structural factors play an even more significant role. To expand the understanding of factors influencing pro-environmental behaviors, this study examined the effect of quality of life on such behaviors in the rural areas of Kavar Sub-province located in Fars province, Iran.

Materials & Methods

This study was an applied research project aimed at exploring the effect of quality of life on pro-environmental behaviors in the rural areas of Kavar Sub-province of Fars province. It employed a descriptive-analytical approach to its methodology. Data were collected using both documentary and field methods. The statistical population comprised rural areas in Kavar Sub-province, with the unit of analysis being residents aged 18 years and older. According to the 2016 population and housing census, there were 41 rural settlements in Kavar Sub-province, home to a total of 41,756 individuals. Spatial sampling was performed based on two factors: population range of the villages and their spatial distribution. Ultimately, 15 villages were selected for the sample, including Shāh-e Shahidān, Lahkooh, Bāghān, Jalālābād, Ghanāt, Hoorbāf, Ābādeh Ābgarm, Dasht-e Shahrezā, Moorderāz, Hakavān, Arbābi Olyā, Dashtak, Serood, Forud, and Qasr-e Ahmad. Using Cochran's formula, the optimal sample size was determined to be 381 individuals. To ensure robustness, 421 questionnaires were completed. Sampling within each village was conducted using a simple probability sampling method. For data analysis, One-sample T-tests and regression analyses were performed by utilizing SPSS software. Quality of life was conceptualized based on the World Health Organization's quality of life questionnaire as a 4-dimensional construct, comprising "physical health", "psychological health", "social relationships", and "environment and facilities". Pro-environmental behaviors were defined as a 3-dimensional factor, including individual, social, and civic behaviors. The Cronbach's alpha coefficient for each dimension, as well as all variables, exceeded 0.70, indicating acceptable reliability.

To investigate the regression effect of quality of life on pro-environmental behaviors, we first examined the prerequisites for regression analysis. These prerequisites included a linear relationship between the independent and dependent variables, independence of observations, normality of errors, homogeneity of variance, and non-collinearity of independent variables. To assess the linearity of the relationship between the variables, scatter plots were created. The analysis revealed a clear linear pattern between the independent and dependent variables. Independence of observations was evaluated using the Durbin-Watson test, which produced a value within the acceptable range of 1.5 to 2.5, confirming the independence of observations. Normality of errors was assessed using the Kolmogorov-Smirnov and Shapiro-Wilk tests. The results indicated no significant difference between the distribution of errors and a normal distribution. Homogeneity of error variances as the 4th prerequisite for regression analysis was examined through scatter plots, which confirmed the homogeneity of residuals. Finally,

the non-collinearity of independent variables was evaluated by calculating two indices: tolerance index and Variance Inflation Factor (VIF). A tolerance index above 0.4 and a VIF below 2.5 were considered acceptable. The results indicated very low and acceptable levels of collinearity among the independent variables.

Research Findings

The average quality of life among rural residents across the four dimensions exceeded the average level as follows: physical health (3.50), psychological health (3.61), social relationships (3.60), and environment and facilities (3.34). Results from the One-sample T-test indicated that the quality of life for rural residents significantly differed from the average, confirming it was indeed higher than the mean. Pro-environmental behaviors among rural residents were assessed across 3 dimensions: individual behaviors, social behaviors, and civic behaviors. Among these, individual behaviors had the highest average value at 3.58, while social behaviors averaged 3.45 and civic behaviors averaged 3.41. The One-sample T-test results revealed that the level of pro-environmental behaviors significantly differed from the assumed average and was higher than the mean. Multiple regression analysis showed that quality of life positively and significantly impacted all dimensions of pro-environmental behaviors, as well as the overall composite measure. The adjusted R-squared values for the effect of quality of life on pro-environmental behaviors in the individual, social, and civic dimensions were 0.607, 0.387, and 0.432, respectively ($p\text{-value} < 0.001$). These findings indicated that the substantial portion of the variance in pro-environmental behaviors could be attributed to variations in quality of life. Additionally, the regression coefficients for all quality of life variables—including physical health, psychological health, social relationships, and environment and facilities—were statistically significant and positive.

Discussion of Results & Conclusion

Various factors influence pro-environmental behaviors, many of which have been highlighted in previous studies. For instance, Golchubi Diva and Jalalian (2022) identified environmental awareness and knowledge as key factors, while Yazdani et al. (2021) emphasized the importance of health infrastructure availability. Darvish Noori et al. (2018) pointed to social justice, and Nabavi & Mokhtari Heshi (2019) focused on cultural capital. Miller et al. (2022) discussed general environmental attitudes, and Balundé et al. (2019) examined general environmental considerations. Additionally, Geng et al. (2015) highlighted the significance of bonding with nature as did Raymond et al. (2011) in their study of place attachment. Gosling and Williams (2010) also addressed the importance of bonding with nature in relation to pro-environmental behaviors. To further explore the factors influencing environmental protection behaviors, this study investigated the rural areas of Kavar Sub-province in Fars province and found that the quality of life among rural residents significantly affected individual, social, and civic pro-environmental behaviors. It is recommended that further research be conducted to identify additional factors influencing pro-environmental behaviors.

مقاله پژوهشی

اثر کیفیت زندگی بر رفتارهای حامی محیط زیست (مطالعه موردی: نواحی روستایی شهرستان کوار)^۱

رعنا شیخ بیگلر* ، دانشیار جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، بخش جغرافیا، دانشگاه شیراز، شیراز، ایران

r_shaykh@shirazu.ac.ir

سعید نگهبان، دانشیار ژئومورفولوژی، بخش جغرافیا، دانشگاه شیراز، شیراز، ایران

snegahban@shirazu.ac.ir

فاطمه حیدری کواری، دانش‌آموخته کارشناسی ارشد رشته جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، بخش جغرافیا، دانشگاه شیراز، شیراز، ایران
fatemeh.heydari135533@gmail.com

چکیده

با آشکار شدن مشکلات محیط زیستی مختلف و افزایش نگرانی‌ها در زمینه تشدید مسائل محیط زیست در آینده به نقش اجتماعات انسانی در پایداری محیط زیست بیش از پیش توجه شده است. روستائیان به عنوان بخش مهمی از اجتماعات انسانی که نظام زیست و فعالیت آنها پیوند تنگاتنگی با محیط طبیعی دارد، می‌توانند نقش مؤثری در راستای حفاظت از محیط زیست داشته باشند. با هدف گسترش مطالعات در زمینه عوامل اثرگذار بر رفتارهای حامی محیط زیست در پژوهش حاضر اثر کیفیت زندگی بر رفتارهای حامی محیط زیست در نواحی روستایی بررسی شده است. در این مطالعه کیفیت زندگی به صورت یک سازه چهاربعدی شامل «سلامت جسمانی»، «سلامت روانی»، «روابط اجتماعی» و «محیط و امکانات» و رفتارهای حامی محیط زیست به عنوان یک سازه سه‌وجهی شامل «رفتارهای فردی»، «اجتماعی» و «مدنی» مفهوم‌پردازی شد. محدوده جغرافیایی مطالعه شده نقاط روستایی شهرستان کوار واقع در استان فارس و جامعه آماری روستائیان ۱۸ ساله و بزرگ‌تر است. داده‌های لازم پژوهش بیشتر با پرسشنامه گردآوری شده و تحلیل داده‌ها با استفاده از آزمون‌های آماری تی‌تک نمونه‌ای و تحلیل رگرسیون با بهره‌گیری از نرم‌افزار SPSS انجام گرفته است. براساس نتایج تحلیل رگرسیون چندگانه کیفیت زندگی بر رفتارهای حامی محیط زیست اثر مثبت و معناداری دارد. ضریب تعیین تعدیل شده برای اثر کیفیت زندگی بر رفتارهای حامی محیط زیست در ابعاد فردی، اجتماعی و مدنی به ترتیب ۰/۶۰۷، ۰/۳۸۷ و ۰/۴۳۲ ($p\text{-value} < 0.001$) است. این یافته‌ها حاکی از آن است که بخش چشمگیری از واریانس رفتارهای حامی محیط زیست با واریانس کیفیت زندگی تبیین می‌شود. با توجه به اهمیت و ضرورت حفظ محیط زیست پیشنهاد می‌شود که مطالعات بیشتر و پژوهش‌های گسترده‌تر برای شناسایی سایر عوامل مؤثر بر انجام دادن رفتارهای حامی محیط زیست انجام شود.

واژه‌های کلیدی: کیفیت زندگی، رفتار حامی محیط زیست، روستائیان، توسعه پایدار

^۱. مقاله از پایان‌نامه کارشناسی ارشد نویسنده سوم استخراج شده است.

*نویسنده مسئول

شیخ بیگلر، رعنا، نگهبان، سعید و حیدری کواری، فاطمه. (۱۴۰۴). اثر کیفیت زندگی بر رفتارهای حامی محیط زیست (مطالعه موردی: نواحی روستایی شهرستان کوار)، جغرافیا و برنامه‌ریزی محیطی، ۳۶ (۱)، ۸۸-۴۹.

مقدمه

زندگی و فعالیت انسان و اجتماعات انسانی همواره اثرهایی بر محیط زیست داشته است که بسیاری از این آثار در راستای بهره‌وری و مصرف منابع و گاهی آسیب و تخریب محیط بوده است. طی چند دهه اخیر، گستره آثار منفی ناشی از زندگی و فعالیت انسان‌ها بر محیط زیست و ایجاد مسائل و مشکلات محیط زیستی آنچنان شدید و فراگیر بوده است که موج عظیمی از نگرانی‌های جهانی و محلی را ایجاد کرده است. بسیاری از مشکلات زیست محیطی امروز پیامدهای رفتارهای روزمره مردم است. حمل و نقل، مصرف، دفع زباله و استفاده از انرژی از جمله رفتارهایی است که باید در راستای سازگار با محیط زیست تغییر کند. اگرچه بسیاری از مردم خود را «محیط‌گرا» می‌دانند، نگرش خود را به رفتار طرفدار محیط زیست تبدیل نمی‌کنند. یکی از دلایل ممکن است این باشد که انتخاب بین اقدام زیست محیطی و انجام ندادن آن اغلب نوعی تضاد بین منافع فوری فردی و بلندمدت جمعی است (Nordlund & Garvill, 2002). رفتار طرفدار محیط زیست (Pro-Environmental Behavior) (PEB) به رفتاری اشاره دارد که طی آن از آسیب‌رسانی به محیط زیست اجتناب شود و یا رفتاری که برای محیط زیست منفعت داشته باشد (Ertz et al., 2016). توجه به مشکلات زیست محیطی به پس از جنگ جهانی دوم بازمی‌گردد. در دهه‌های ۱۹۵۰ و ۱۹۶۰ دانشمندان نگرانی خود را درباره استفاده از حشره‌کش‌ها، آلودگی‌های روزافزون و زباله‌های هسته‌ای ابراز می‌کردند. فضای اجتماعی نیز به گونه‌ای بود که بدرفتاری با طبیعت به عنوان رفتاری ناپسند بی‌درنگ در همه‌جا مورد اعتراض قرار می‌گرفت (مطلبی و احمدی، ۱۳۹۸، ص. ۵۶). از این رو، در طول ۳۰ سال گذشته بسیاری از روان‌شناسان محیطی و جامعه‌شناسان موانع انجام دادن رفتارهای محیط‌زیستی را بررسی کرده‌اند (Kollmuss & Agyeman, 2002).

فراوانی و تداوم رفتارهای مخرب انسان در قبال محیط زیست سبب شده است وضعیت محیط زیست در کشور شرایط نامطلوبی پیدا کند. نمود این رفتارهای نامطلوب محیط زیستی را در حوزه‌های مختلف از قبیل پسماند، آلودگی آب، مصرف بیش از حد انرژی، تخریب جنگل و غیره می‌توان دید (صالحی، ۱۳۹۹، ص. ۳). این مسئله درباره مناطق روستایی نیز صادق است. ساکنان نواحی روستایی بخش چشمگیری از جمعیت جهان و ایران را تشکیل می‌دهند که نظام زندگی، معیشت و فعالیت آنان همچنان پیوند تنگاتنگی با زمین و محیط طبیعی دارد؛ از این رو نقش روستائیان در حفاظت از محیط زیست مهم است. روستائیان با ترویج رفتارهای حامی محیط زیست گام مهمی در حصول توسعه پایدار برمی‌دارند. امروزه محیط زیست بسیاری از روستاهای کشور با تهدیدهای جدی مواجه است که از جمله این تهدیدها می‌توان به گسترش بیابان، تخریب جنگل‌ها و مراتع، تغییر کاربری اراضی زراعی، پایین رفتن سطح آب سفره‌های زیرزمینی، رانش زمین و غیره اشاره کرد (مطلبی لنگرودی و یاری حصار، ۱۳۸۹، ص. ۴۵). گسترش الگوی مصرف شهری و هجوم برخی منابع آلاینده‌ها به حریم روستاها و تغییر الگوی مصرف روستائیان از جمله عواملی است که زمینه‌های آلودگی محیط زیست روستاهای کشور را فراهم کرده است (صفا و همکاران، ۱۳۹۶، ص. ۹۲).

شهرستان کوار واقع در استان فارس از جمله مناطقی در کشور است که با بسیاری از مسائل و مشکلات زیست محیطی مذکور مواجه است. این شهرستان با وسعت ۱۰۸۳ کیلومتر مربع حدود ۰/۹ درصد سطح خشکی‌های استان فارس را به خود اختصاص داده است. ۴۵ درصد از جمعیت شهرستان کوار ساکن نقاط روستایی هستند و این وضعیت حاکی از سهم زیاد نقاط روستایی در نظام سکونتگاهی شهرستان است. این شهرستان روی هم رفته ۹۶

آبادی دارد که از این تعداد ۴۴ آبادی با سکنه و ۵۲ آبادی فاقد سکنه است (معاونت آمار و اطلاعات سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان فارس، ۱۴۰۱). دشت کوار به دلیل خاک بسیار مرغوب و حاصلخیز و برخورداری از آب دائمی رودخانه قره آغاج از مراکز مهم کشاورزی کشور است. شهرستان کوار از مراکز عمده تولید شیر و گوشت در کشور است؛ به طوری که چند کارخانه تولید لبنیات و صدها واحد گاو‌داری بزرگ و کوچک صنعتی در این شهرستان در حال فعالیت هستند. این شهرستان کارخانه‌های دیگری از جمله کارخانه تولید خوراک دام و طیور و کارخانه قند و غیره را دارد. این شهرستان با احداث بزرگ‌ترین کارخانه فولاد بخش خصوصی در کوار به یکی از قطب‌های تولید فولاد تبدیل شده است (شهرداری و شورای اسلامی کوار، ۱۴۰۳). با وجود توسعه روزافزون کشاورزی و صنعتی جوانب زیست محیطی فعالیت‌ها و امور مختلف زندگی در این شهرستان نیازمند توجه بیشتر است. همان‌طور که ذکر شد، شهرستان کوار با مشکلات زیست محیطی متعددی مواجه است. حفر تعداد زیادی چاه و خسارت به ذخیره آب‌های زیرزمینی، نبود سایت تفکیک زباله، روش‌های سستی و نامناسب انباشت یا دفن زباله، آتش‌سوزی در طبیعت، جنگل‌ها و مراتع بر اثر سهل‌انگاری و بی‌احتیاطی افراد، آلودگی‌های ناشی از سوزاندن غیراصولی زباله، قطع درختان و برداشت غیرمجاز چوب جنگل‌ها، سرازیر شدن پسماند برخی واحدهای صنعتی و کارگاهی به رودخانه قره آغاج و در نتیجه، آلودگی آب، هوا و خاک تنها بخشی از مشکلات محیط زیستی در محدوده شهرستان کوار است.

پیشینه پژوهش‌های گسترده در زمینه رفتار طرفدار محیط زیست تنوع عواملی را برجسته می‌کند که بر رفتارهای مختلف زیست محیطی تأثیر می‌گذارد. اگرچه ارزش‌های محیطی یا نگرانی‌ها به وضعیت محیط زیست ممکن است بر رفتار حامی محیط زیست اثر داشته باشد، به نظر می‌رسد انگیزه‌های دیگر و برخی عوامل ساختاری نقش بیشتری در این زمینه دارند (Whitmarsh & O'Neill, 2010). به همین دلیل، محققان در مطالعه عوامل مؤثر بر انجام دادن رفتارهای حامی محیط زیست متغیرهای مختلفی را بررسی کرده‌اند؛ مانند: متغیرهای جمعیت‌شناختی، نگرش زیست محیطی، دانش زیست محیطی، پیوند با طبیعت، تعلق مکانی، گرایش‌های دینی و مذهبی و غیره.

«کیفیت زندگی» یکی از عواملی است که کمتر در زمره متغیرهای پیش‌بین رفتارهای حامی محیط زیست مطالعه شده است. در مطالعات قبلی بیشتر رضایت از کیفیت زندگی به عنوان متغیر وابسته و به عنوان تابعی از رفتار حامی محیط زیست مدل‌سازی شده است؛ در حالی که نقش رضایت از زندگی به عنوان یک عامل تعیین‌کننده برای رفتار طرفدار محیط زیست تا حد زیادی در پیشینه موجود ناشناخته باقی مانده است. به طور مشابه، پژوهش‌هایی انجام شده است که در آن محققان نشان داده‌اند نگرانی‌ها و رفتارهای زیست محیطی بر شادی تأثیر دارد؛ در حالی که محققان به اثر شادی بر رفتار محیطی کمتر توجه کرده‌اند. یک توجیه برای این غفلت این است که شادی، بیشتر به عنوان یک معلول درک می‌شود تا علت (Sulemana, 2016). در مطالعات محدودی که Wang & Kang (2016) و Sulemana (2019) تأثیر رضایت از کیفیت زندگی را بر رفتار حامی محیط زیست بررسی کرده‌اند، اثر مثبت و معنادار رضایت از زندگی بر رفتار حامی محیط زیست تأیید شده است. با توجه به این یافته‌ها امکان درون‌زایی را نمی‌توان رد کرد؛ یعنی ممکن است یک علت دو طرفه بین رضایت از زندگی و رفتار حامی محیط زیست وجود داشته باشد (del Saz Salazar & Pérez, 2021). از طرفی، محققان در پژوهش‌های پیشین نشان داده‌اند که بسیاری از کنش‌ها و رفتارهای روستائیان از جمله مهاجرت، تعلق مکانی، مشارکت مدنی و غیره به طور مستقیم و یا غیرمستقیم متأثر از سطح

کیفیت زندگی آنهاست. نظر به اهمیت موضوع و با توجه به مطالب ذکر شده محققان در پژوهش حاضر اثر کیفیت زندگی را بر رفتارهای حامی محیط زیست در نواحی روستایی شهرستان کوار واقع در استان فارس بررسی کرده‌اند.

مبانی نظری پژوهش

حفاظت محیط زیست و اهمیت آن

در طول نیم قرن گذشته افزایش تولیدهای صنعتی، استخراج بی‌رویه منابع محیط و مصرف روزافزون در بخش خصوصی تأثیر مخربی بر محیط زیست گذاشته است. این موضوع به یکی از دغدغه‌های اصلی قرن بیست و یکم تبدیل شده است و در نتیجه آن، آگاهی از نیاز به اتخاذ رفتار طرفدار محیط زیست برای آینده‌ای پایدار در حال گسترش است (Carfora et al., 2017). مشکلات حاد محیط زیست باعث شده است که الزام‌هایی برای نحوه عملکرد شرکت‌ها و سازمان‌ها در ارتباط با محیط زیست مشخص شود؛ برای مثال، ضرورت دارد که شرکت‌ها مدل‌های تجاری سنتی و پیشین خود را به مدلی پایدار تغییر دهند و سیستم مدیریت رفتار زیست محیطی داشته باشند. سیستم مدیریت رفتار زیست محیطی به مجموعه اقدام‌هایی گفته می‌شود که برای یک سازمان این امکان را فراهم می‌آورد تا تأثیر فعالیت‌های خود را بر محیط زیست شناسایی، بررسی و ارزیابی کند و بتواند عملکرد زیست محیطی خود را بهبود ببخشد. در چهارچوب این سیستم می‌توان الزام‌های قانونی سازمان حفاظت محیط زیست و اقدام‌هایی همچون صرفه‌جویی در مصرف مواد و انرژی، کاهش ضایعات و افزایش بهره‌وری سازمان را تحقق بخشید (رجب‌پور، ۱۳۹۹).

با گسترش آگاهی‌ها راجع به اثرهای منفی سبک زندگی مدرن بر محیط زیست لزوم تغییر رفتارها در راستای طرفداری و حمایت از محیط زیست به یکی از موضوع‌های اصلی مهم در سیاست‌های زیست محیطی و روان‌شناسی محیطی تبدیل شده است. برای توسعه رفتارهای سازگار با محیط زیست یک چارچوب نظری مشخص لازم است تا بتوان در زمینه مدیریت و تشویق رفتارهای طرفدار محیط زیست اقدام‌های مؤثری انجام داد (Sawitri et al., 2015). آموزش در زمینه محیط زیست می‌تواند تأثیر چشمگیری در تقویت فرهنگ زیست محیطی و رسیدن به هدف‌های توسعه پایدار داشته باشد. هدف از آموزش محیط زیست شناخت وظایف انسان نسبت به مسائل محیط زیست، درک ارزش‌های زیست محیطی، حمایت از دیدگاه‌های حفاظتی و عدالت اجتماعی و تلاش در جلوگیری از بروز مشکلات زیست محیطی یا رفع آنهاست (جوکار و میردامادی، ۱۳۸۹، ص. ۲). مدیریت مصرف آب و انرژی، حمل و نقل سبز و فناوری کم کربن از جمله عوامل کلیدی برای رشد اقتصادی پایدار و سازگار با محیط زیست است (سلطانی مقدس و خاتمی، ۱۳۹۹، ص. ۱۱۲) که می‌توان با آموزش به صورت عمومی در جامعه گسترش داد.

رفتارهای حامی محیط زیست

محققان از اصطلاحات مختلفی برای توصیف رفتارهایی استفاده می‌کنند که به حفاظت از محیط زیست می‌پردازد؛ مانند رفتارهای حامی محیط زیست، رفتارهای مهم زیست محیطی، رفتارهای مسئولانه محیطی و رفتارهای طرفدار محیط زیست (PEB) (Pro-Environmental Behavior). صرف نظر از تفاوت‌های جزئی در نام‌گذاری، این رفتارها حاکی از اقدام‌های آگاهانه‌ای است که فرد انجام می‌دهد تا تأثیر منفی فعالیت‌های انسانی بر محیط را کاهش و یا

کیفیت محیط را افزایش دهد (Sawitri et al., 2015). در یک تعریف کلی، رفتارهای حامی محیط زیست به آن دسته از رفتارهای انسان گفته می‌شود که در راستای حفظ محیط زیست، جلوگیری از تخریب محیط، عدم ایجاد اثرهای منفی بر محیط زیست و استفاده پایدار از منابع طبیعی صورت پذیرد. این رفتارها شامل گستره متنوعی از کنش‌ها و اقدام‌هایی مانند بازیافت، سیستم‌های حمل‌ونقل سازگار با محیط زیست (پیاده‌روی، استفاده از دوچرخه و حمل‌ونقل عمومی)، خرید یا استفاده از محصولات سبز و نظایر آنهاست (معتمدی و همکاران، ۱۳۹۹). در پژوهش‌های گذشته در ابتدا PEB به عنوان یک مفهوم تک‌بعدی و مبتنی بر رفتارهای حوزه خصوصی افراد مفهوم‌پردازی شده بود. این رفتارها بیشتر به مصرف‌کنندگان مربوط است و مواردی مانند بازیافت، استفاده از حمل‌ونقل عمومی و خرید سازگار با محیط زیست را دربرمی‌گیرد. محققان به تدریج به نوع دیگری از PEB توجه کردند که رفتارهای مرتبط با مشارکت مدنی است. در این راستا، اصطلاحاتی نظیر شهروند محیطی مطرح شد. از جمله اقدام‌های طرفدار محیط زیست در عرصه سیاسی- اجتماعی می‌توان به مشارکت در یک گروه محیط زیستی یا شرکت در تظاهرات یا اعتراض‌های مرتبط با مسائل زیست‌محیطی اشاره کرد (Ertz et al., 2016). همان‌طور که اشاره شد، در بیشتر مطالعات در پیشینه روان‌شناسی محیطی بیشتر بر آن دسته از رفتارهای حامی محیط زیست تأکید شده است که در حوزه خصوصی رخ می‌دهد. باید توجه داشت که تمرکز صرف بر رفتارهای مصرف‌کنندگان خانگی ممکن است موجب مغفول ماندن سایر انواع PEB که اهمیت اکولوژیکی و اجتماعی زیادی دارند، شود (Larson et al., 2015). برخی محققان رفتارهای حامی محیط زیست را به سه گروه تقسیم‌بندی کرده‌اند: ۱- رفتارهای حوزه عمومی مانند امضاکردن طومار در حمایت از محیط زیست؛ ۲- رفتارهای حوزه خصوصی مانند بازیافت و خرید محصولات سبز؛ ۳- رفتارهای حوزه سازمانی مانند مجموعه اقدام‌های اداره‌ها و سازمان‌ها در حمایت از محیط زیست. رفتارهای محیط زیستی حوزه سازمانی شامل در نظر گرفتن ظروفی برای تجمع کاغذ، اشیاء پلاستیکی و سایر پسماندهای قابل بازیافت از سایر دورریزها با هدف بازیافت آنها می‌شود (معتمدی و همکاران، ۱۳۹۹).

دیدگاه‌های مختلف درباره حفاظت محیط زیست

رفتار انسان تحت تأثیر متغیرهای درونی مانند نگرش‌ها، ارزش‌ها و دانش و متغیرهای بیرونی است که جنبه‌هایی از محیط فیزیکی و اجتماعی یک فرد را نشان می‌دهد. برخی مدل‌های تصمیم‌گیری رفتاری برای افزایش درک عوامل تعیین‌کننده و فرآیندهای مؤثر بر رفتارهای مرتبط با محیط زیست ایجاد شده است (Hansmann & Binder, 2020). در تبیین رفتارهای حامی محیط زیست نظریه‌های مختلفی ارائه شده است؛ از قبیل نظریه رفتار برنامه‌ریزی شده (TPB) (Theory of Planned Behavior)، نظریه فعال‌سازی هنجار و نظریه ارزش - عقیده - هنجار (نعمی و همکاران، ۱۳۹۷، ص. ۱۰۰). بر مبنای نظریه رفتار برنامه‌ریزی شده، عوامل نگرش، هنجار ذهنی و کنترل رفتاری درک شده به عنوان پیش‌بینی‌کننده نیت و رفتار در نظر گرفته می‌شوند. بحث اصلی این نظریه این است که رفتار افراد متأثر از قصد و نیت یا تمایل‌های آنهاست و تمایل‌ها تحت تأثیر نگرش، هنجارهای ذهنی و کنترل رفتاری درک شده قرار می‌گیرد (نگاهداری و همکاران، ۱۴۰۲).

مدل فعال‌سازی هنجار (NAM) (Norm Activation Model) نیز اساس خوبی را برای بررسی رفتارهای طرفدار محیط زیست مانند بازیافت و صرفه‌جویی در انرژی فراهم می‌کند. شوارتز مدل فعال‌سازی هنجار را در اواخر دهه ۱۹۶۰ پیشنهاد کرد و سپس در دهه ۱۹۷۰ اصلاحاتی در این مدل انجام داد (Sawitri et al., 2015). این مدل در دهه ۱۹۷۰ توسعه یافت و بر این نکته تأکید داشت که هنجارهای اجتماعی و رفتارهای مثبت محیطی در فرآیندهای آموزش و یادگیری اجتماعی به افراد منتقل می‌شود تا در نهایت، افراد آنها را درونی کنند. هنجارهای شخصی در صورتی که افراد مسئولیت خود را بشناسند و از عواقب اعمال خود آگاه باشند، رفتارهای محیطی مثبت را تحریک می‌کنند (Hansmann & Binder, 2020). براساس مدل فعال‌سازی هنجار سه عامل پیش‌بین برای رفتار طرفدار اجتماعی عبارت است از: الف) آگاهی از پیامدها؛ ب) نسبت دادن مسئولیت؛ ج) هنجارهای شخصی. نظریه فعال‌سازی هنجار استدلال می‌کند که آگاهی از پیامدهای بالقوه منفی و نسبت دادن مسئولیت شخصی هنجارهای شخصی را فعال و مشخص می‌کند که آیا فرد برای جلوگیری از پیامدهای مضر اقدام می‌کند یا خیر؟ نظریه شوارتز حول محور آگاهی از پیامدها و مؤلفه‌های پذیرش مسئولیت و هنجارهای فردی می‌چرخد. این نظریه استدلال می‌کند که با افزایش آگاهی از پیامدها و پذیرش مسئولیت، احتمال افزایش هنجارهای شخصی افزایش می‌یابد. اگر محتوای هنجارهای یک فرد اقدامی را تجویز کند، آنگاه شخص برای جلوگیری از پیامدهای زیانبار مورد انتظار اقدام می‌کند. نظریه ارزش‌ها - باورها - هنجارها این‌طور استدلال می‌کند که رفتار اجتماعی با فعال کردن هنجارها تحریک می‌شود. این هنجارها از سه عامل سرچشمه می‌گیرد: الف) ارزش‌هایی که مبتنی بر دیدگاه‌ها و باورهای شخصی است؛ ب) اعتقاد به اینکه این ارزش‌ها در معرض تهدید است؛ ج) باورهایی که فرد می‌تواند برای کاهش تهدید و بازگرداندن آن ارزش‌ها اقدام کند. طبق این نظریه رفتارهای طرفدار محیط زیست از پذیرش ارزش‌های شخصی خاص نشئت می‌گیرد؛ یعنی باور به اینکه چیزهای مهم برای آن ارزش‌ها در معرض تهدید است و اقدام‌های صورت گرفته فرد می‌تواند به کاهش تهدید و بازگرداندن ارزش‌ها کمک کند (Sawitri et al., 2015).

کیفیت زندگی و اندازه‌گیری آن

«کیفیت زندگی» (Quality of Life) مفهومی چندبُعدی است و تاکنون میان محققان این حوزه هم‌گرایی و اتفاق نظر کاملی درباره مفهوم پردازی و تعریف عملیاتی آن حاصل نشده است. درواقع، برخی مفاهیم مانند کیفیت زندگی و رفاه برحسب شرایط زمانی، مکانی و هدف‌های ارزیابی تفسیرهای مختلفی دارند (Boncinelli et al., 2015). یکی از چالش‌های اصلی ارزیابی کیفیت زندگی ماهیت چندبُعدی آن است (Cagliero et al., 2011). کیفیت زندگی مفهومی فراتر از ابعاد اقتصادی و مؤلفه‌های مالی است. دامنه این مفهوم به ویژگی‌های محیطی و اجتماعی نیز دلالت دارد؛ از این رو در سنجش کیفیت زندگی باید طیف گسترده‌ای از شاخص‌ها بررسی و ارزیابی شود (Boncinelli et al., 2015). دیدگاه‌های مختلفی درباره تعریف و تفسیر کیفیت زندگی وجود دارد. برخی محققان کیفیت زندگی را ازمنظر رفاه می‌نگرند. برخی استدلال می‌کنند که کیفیت زندگی با قابلیت شکوفایی توانایی‌های افراد در مسیر تحقق هدف‌هایشان مرتبط است. دیدگاه دیگر، کیفیت زندگی را به مفهوم تخصیص عادلانه امکانات و خدمات بین

گروه‌های مختلف جامعه تلقی می‌کند. از منظری دیگر، کیفیت زندگی تنها زمانی مطلوب است که از مجموعه منابع به طور پایدار استفاده شود. در یک تعریف کلی، کیفیت زندگی را می‌توان توصیفی از وضعیت زندگی افراد دانست. به هر حال، بحث درباره مفهوم‌پردازی کیفیت زندگی همچنان ادامه دارد (Cagliero et al., 2011). تاکنون مطالعات متعددی در زمینه کیفیت زندگی با اتخاذ رویکردهای مختلف و متنوعی انجام شده است؛ مانند رویکرد سلامت، رضایت از زندگی، شادی، رویکرد تأمین نیازها، رویکرد مدیریت منابع و غیره. اصطلاح «کیفیت زندگی» برای بیشتر مردم مترادف با خوبی زندگی، توانایی خوب زیستن و بهره‌مندی از یک زندگی موفق و شاد است. مفهوم کیفیت زندگی را نباید با مفهوم درآمد و استانداردهای کمی زندگی اشتباه گرفت؛ زیرا علاوه بر اینها کیفیت زندگی به وضعیت سلامت جسمانی، ویژگی‌های روانی و جامعه‌شناختی افراد نیز اشاره دارد. به عبارتی، می‌توان گفت کیفیت زندگی ترکیبی از احساس و ادراک شادی، لذت، رفاه، موفقیت و رضایت است (Mohit, 2014).

رفاه فردی و اجتماعی و تأمین نیازهای مردم مبنایی اصلی برای بهزیستی و کیفیت زندگی است. کیفیت زندگی نسل حاضر و نسل‌های آینده یکی از موضوع‌های اصلی مطرح‌شده در توسعه پایدار است. در پیشینه مطالعات کیفیت زندگی مدل‌های زیادی برای اندازه‌گیری کیفیت زندگی ارائه شده است. برخی از این مدل‌ها مبتنی بر جنبه‌های عینی و برخی دیگر مبتنی بر جنبه‌های ذهنی است. معیارهای عینی به گونه‌ای است که مستقل از ادراکات ذهنی افراد قابل اندازه‌گیری است و می‌توان آنها را بدون توجه به ارزیابی‌های ذهنی افراد سنجید؛ درحالی که معیارهای ذهنی به طور کامل، وابسته به قضاوت‌های ذهنی خود افراد درباره جنبه‌های خاصی از زندگی است. علاوه بر مدل‌های عینی و ذهنی، مدل‌های ترکیبی نیز برای ارزیابی کیفیت زندگی پیشنهاد شده است که دربردارنده هر دو گروه از معیارهای عینی و ذهنی است. از نظر موضوعی نیز در حال حاضر گستره جنبه‌های مورد اندازه‌گیری برای سنجش کیفیت زندگی طیف وسیعی از معیارها را در ابعاد اقتصادی، اجتماعی، زیست‌محیطی و غیره شامل می‌شود (Michalska-Żyła & Marks-Krzyszowska, 2018). کیفیت زندگی به طور خلاصه به معنای وضعیت سلامت جسمانی، سلامت روانی، عملکرد فیزیکی، سازگاری با محیط، بهزیستی، شادی و رضایت از زندگی است. می‌توان گفت کیفیت زندگی درجه‌ای از احساس خوب داشتن است که رضایت یا نارضایتی فرد را از زمینه‌هایی از زندگی که برای وی مهم است، نشان می‌دهد. سازمان بهداشت جهانی کیفیت زندگی را به عنوان ادراک افراد از موقعیت و وضعیت خود در زندگی و در ارتباط با نیازها، هدف‌ها، انتظارات، استانداردها و نگرانی‌هایشان در چهارچوب فرهنگ و نظام ارزشی که در آن زندگی می‌کنند، تعریف کرده است (Rathnayake & Siop, 2015).

رابطه کیفیت زندگی و رفتارهای حامی محیط زیست

به نظر می‌رسد امروزه جوامع در سراسر جهان دریافته‌اند که باید فشارهای واردشده بر محیط زیست ناشی از تولید و مصرف فراوان را کاهش دهند تا از زوال بیشتر اکوسیستم‌ها جلوگیری کنند. مسائل زیست‌محیطی و زوال اکوسیستم‌ها یک نگرانی جدی برای جوامع بشری در قرن بیست و یکم است؛ زیرا با کیفیت زندگی ارتباط نزدیکی دارد (Kaida & Kaida, 2016). رابطه مثبت بین کیفیت زندگی و رفاه ذهنی با رفتار طرفدار محیط زیست در پژوهش‌های مختلف

نشان داده شده است؛ اما نتایج این مطالعات در نمونه‌های بررسی شده یکسان نبوده است (Binder et al., 2020). یکی از مباحث اصلی فرض کردن وجود رابطه میان رفتار پایدار اکولوژیکی و رفاه ذهنی، احساس تعهد به ایدئال‌های پایداری اکولوژیکی است. بدین ترتیب که زمانی که رفتار فرد با ایدئال‌های وی مطابقت داشته باشد، به‌ویژه درباره موضوع‌هایی که بار احساسی دارد، مانند بقای کره زمین، به احتمال نوعی احساس رضایتمندی در فرد ایجاد و در رفاه ذهنی وی نیز منعکس می‌شود (Jacob et al., 2009).

حدود سه دهه قبل، اینگلهارت استدلال کرده است که جوامع مرفه‌تر نگرانی‌های زیست‌محیطی بیشتر و تمایل بیشتری برای هزینه کردن درآمد خود برای جلوگیری از آلودگی محیط زیست نیز دارند. ضمن آنکه در داخل کشورها نیز افراد ثروتمندتر به محیط زیست اهمیت بیشتری می‌دهند (Inglehart, 1995). با این حال، هنگامی که اینگلهارت این فرضیه را با استفاده از داده‌های نظرسنجی بررسی کرد، نتایج مطالعه استدلال‌های وی را به‌طور کامل تأیید نکرد. او دریافت که برخی از کشورهایی که سطح بالایی از نگرانی‌های زیست‌محیطی را نشان داده‌اند، درواقع، کشورهای درحال توسعه بودند. در نتیجه، او فرضیه «مشکلات عینی و ارزش‌های ذهنی» را پیشنهاد کرد که بیان می‌کند نگرانی‌های زیست‌محیطی در کشورهای درحال توسعه نتیجه تجربه‌های مستقیم مردم با کیفیت پایین محیطی است (مسائل آب، آلودگی، و غیره). درمقابل، نگرانی زیست‌محیطی در کشورهای توسعه‌یافته را می‌توان به‌عنوان یک اثر غیرمستقیم ثروت توضیح داد (Sulemana, 2016). یکی از فرضیه‌هایی که ثروت را به‌عنوان منبع نگرانی زیست‌محیطی مطرح می‌کند، فرضیه رفاه یا ثروت است. در این زمینه برخی محققان مانند Diekmann & Franzen (1999)، Franzen (2003) و Franzen & Meyer (2010) کیفیت محیط زیست را یک کالای عمومی و عادی توصیف و استدلال کرده‌اند که افراد با افزایش درآمدشان کیفیت محیطی مطلوب‌تری را طلب خواهند کرد. Diekmann & Franzen (1999) با تجزیه و تحلیل داده‌های ۲۱ کشور از برنامه بررسی اجتماعی بین‌المللی دریافتند که نه متغیر از یازده متغیر مربوط به نگرانی زیست‌محیطی که آنها بررسی کرده‌اند با سرانه تولید ناخالص ملی همبستگی مثبت و معناداری دارد.

پیشینه پژوهش

پژوهش‌های مختلفی درباره رفتارهای حامی محیط زیست و عوامل مؤثر بر آن انجام شده است که در ادامه به تعدادی از آنها اشاره شده است.

گلچوبی دیوا و جلالیان (۱۴۰۱) در پژوهشی با عنوان «مطالعه رفتار زیست‌محیطی زنان روستایی با استفاده از تئوری ارزش - عقیده - هنجار: مطالعه موردی: روستای دیوا شهرستان بابل» به این نتیجه دست یافتند که حفاظت محیط زیست می‌تواند به‌عنوان یک هنجار اعتقادی و اخلاقی مورد توجه قرار گیرد. همچنین، با افزایش آگاهی و دانش محیط زیستی زنان روستایی در زمینه شناخت اثرهای فعالیت‌ها بر محیط زیست روستا می‌توان آثار منفی رفتارها و فعالیت‌ها را بر محیط زیست به حداقل رساند.

پوراشرف و همکاران (۱۴۰۱) در پژوهشی با عنوان «عوامل فردی و نگرش زیست‌محیطی مشتریان در خرید محصولات دوستدار محیط زیست» رابطه بین عوامل فردی و تمایل به خرید محصولات دوستدار محیط زیست را

بررسی کردند. محققان در بررسی این اثر نقش میانجی نگرش زیست محیطی را نیز تشریح کردند. همچنین، محققان در تبیین عوامل فردی به مؤلفه هایی همچون شناخت، دانش و آگاهی فرد نسبت به محیط زیست، احساس مسئولیت اجتماعی، کنترل رفتاری درک شده، تأثیر دیگران، جهت گیری ارزشی و غیره اشاره کردند. نتایج این مطالعه نشان داده است بین عوامل فردی و تمایل افراد به خرید محصولات دوستدار محیط زیست رابطه معناداری وجود دارد. ضمن آنکه نقش میانجی نگرش زیست محیطی در این ارتباط معنادار بوده است.

یزدانی و همکاران (۱۴۰۰) در پژوهشی با عنوان «تحلیل آسیب شناسانه رفتار زیست محیطی شهروندان اردبیل با تأکید بر زباله پراکنی در دوران پاندمی کووید-۱۹» به این نتیجه رسیدند که بسیاری از شهروندان کمبود یا ضعف خدمات مربوط به دفع زباله را یکی از دلایل مهم رفتار زباله پراکنی دانسته اند.

رجب پور (۱۳۹۹) پژوهشی با عنوان «مدیریت منابع انسانی سبز و رفتار سازگار با محیط زیست کارکنان با تأکید بر نقش سرمایه اجتماعی» انجام دادند. براساس یافته های این پژوهش مدیریت منابع انسانی سبز اثر مثبت و معناداری بر رفتار زیست محیطی دارد؛ اما اثر سرمایه اجتماعی بر رفتار زیست محیطی تأیید نشده است.

سلطانی مقدس و خاتمی (۱۳۹۹) در پژوهشی با عنوان «نقش معیشت کم کربن در حفاظت از محیط زیست روستایی: مطالعه موردی: دهستان باقران، شهرستان بیرجند» با بررسی داده های یک نمونه متشکل از ۲۹۰ خانوار ساکن نواحی روستایی دهستان باقران از توابع شهرستان بیرجند به این نتیجه دست یافتند که محیط اجتماعی کم کربن، محیط کالبدی کم کربن و اقتصاد کم کربن نقش مؤثری در حفظ محیط زیست دارند. براساس نتایج این مطالعه درباره هریک از محیط های اجتماعی، کالبدی و اقتصادی به ترتیب نگرش صرفه جویی، مشاغل سبز و استفاده از وسایل نقلیه عمومی نقش مؤثری در حفاظت محیط زیست روستا داشته است.

درویش نوری و همکاران (۱۳۹۷) در پژوهشی با عنوان «بررسی همبستگی رفتارهای زیست محیطی و عدالت اجتماعی با سبک زندگی زیست محیطی» به این نتیجه رسیدند که بین دو متغیر عدالت اجتماعی و رفتارهای زیست محیطی همبستگی معناداری وجود دارد.

نبوی و مختاری هشی (۱۳۹۷) در پژوهشی با عنوان «سرمایه فرهنگی و رفتارهای زیست محیطی خانواده های تهرانی» به این نتیجه رسیدند که بین سرمایه فرهنگی خانواده ها و رفتار زیست محیطی آنان رابطه مستقیمی وجود دارد. **نعیمی و همکاران (۱۳۹۷)** در پژوهشی با عنوان «بررسی رفتار زیست محیطی زنان روستایی حوضه آبخیز هلیل رود شهرستان جیرفت با استفاده از نظریه رفتار برنامه ریزی شده» به این نتیجه رسیدند که بین متغیرهای زمینه ای پژوهش (نگرش زیست محیطی، هنجار ذهنی و کنترل رفتاری درک شده) و متغیر میانجی (نیت زیست محیطی) رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. همچنین، رابطه مثبت و معناداری بین نیت و رفتار زیست محیطی زنان روستایی مطالعه شده وجود دارد.

صالحی و کریم زاده (۱۳۹۰) در پژوهشی با عنوان «بررسی رابطه دانش زیست محیطی و رفتارهای زیست محیطی» به این نتیجه رسیدند که برخلاف بسیاری از پژوهش های تجربی پیشین که در سایر مناطق جهان انجام شده است، در جامعه آماری بررسی شده در مناطق شهری شهرستان ارومیه بین دانش زیست محیطی (دانش از نوع نظام مند و رفتاری) و رفتار زیست محیطی (مصرف انرژی خانگی) رابطه معناداری وجود ندارد.

ادهمی و اکبرزاده (۱۳۹۰) در پژوهشی با عنوان «بررسی عوامل فرهنگی مؤثر بر حفظ محیط زیست شهر تهران: مطالعه موردی: مناطق ۵ و ۱۸ تهران» به این نتیجه رسیدند که عوامل فرهنگی شامل اخلاق اجتماعی، احساس مسئولیت، آموزش، ارزش‌های سنتی و دینی بر حفظ محیط زیست و انجام‌دادن رفتارهای حامی محیط زیست اثر دارند. علاوه بر پژوهش‌های داخلی پژوهش‌های خارجی مختلفی در زمینه رفتارهای حامی محیط زیست و عوامل مؤثر بر آن انجام که در ادامه به تعدادی از آنها اشاره شده است.

میلر و همکاران در پژوهشی با عنوان «روابط بین نگرش‌های زیست‌محیطی، کارایی زیست‌محیطی و رفتارهای طرفدار محیط زیست در ۱۱ کشور» به این نتیجه دست یافتند که نگرش‌های زیست‌محیطی یک پیش‌بینی‌کننده قوی برای رفتارهای حامی محیط زیست است (Miller et al., 2022).

بلیدورن و همکاران در پژوهشی با عنوان «نگرش‌های طرفدار محیط زیست، رفتارهای حامی محیط زیست مصرف‌کنندگان را پیش‌بینی می‌کند» داده‌های یک نمونه گسترده از جمعیت سوئیس را درباره نگرش‌ها و رفتارهای حامی محیط زیست افراد تحلیل کردند. نتایج این مطالعه نشان داده است که تغییر در نگرش‌های افراد نسبت به محیط زیست و حفاظت آن تغییر در رفتارهای حامی محیط زیست را به دنبال دارد (Bleidorn et al., 2021).

سالازار و پرز پژوهشی با عنوان «بررسی اثر متمایز رضایت از زندگی بر رفتارهای حامی محیط زیست کم و هزینه بالا» انجام دادند. محققان با مطالعه روی نمونه‌ای از دانشجویان دانشگاه والنسیا در اسپانیا تأثیر رضایت از زندگی را بر رفتارهای حامی محیط زیست کم‌هزینه و پرهزینه بررسی کردند. نتایج این پژوهش نشان داده است که رضایت از زندگی تأثیر کمی قوی‌تر و چشمگیرتر بر رفتار حامی محیط زیست پرهزینه نسبت به رفتار طرفدار محیط زیست کم‌هزینه دارد. براساس یافته‌های این مطالعه درآمد خانواده پیش‌بینی‌کننده بهتری برای رفتارهای پرهزینه حامی محیط زیست نسبت به رفتارهای کم‌هزینه حامی محیط زیست است (del Saz Salazar & Pérez, 2021).

چیاالکوسکا و همکاران در مطالعه‌ای با عنوان «تأثیر ارزش‌های فرهنگی بر رفتار حامی محیط زیست» مدلی را برای تأثیرهای فرهنگی بر رفتار مصرف‌کننده طرفدار محیط زیست ارائه کردند. آنها نشان دادند که ارزش‌های فرهنگی بر رابطه بین نگرانی‌های زیست‌محیطی و رفتار طرفدار محیط زیست تأثیر می‌گذارد و بدین ترتیب، آنچه را که با عنوان «شکاف سبز» (Green gap) نامیده می‌شود، شکاف بین نیت‌ها و رفتار حامی محیط زیست را کاهش می‌دهد. این مطالعه اهمیت تفاوت‌های بین فرهنگی را در ترویج رفتارهای حامی محیط زیست برجسته می‌کند (Chwialkowska et al., 2020).

بالونده و همکاران در پژوهشی با عنوان «رابطه بین ملاحظات زیست‌محیطی مردم و رفتار طرفدار محیط زیست در لیتوانی» به این نتیجه رسیدند که ملاحظه‌های زیست‌محیطی عمومی مردم به‌طور مثبت با فعالیت‌های زیست‌محیطی مرتبط است (Balundè et al., 2019).

وانگ و کانگ پژوهشی با عنوان «آیا رضایت از زندگی برای رفتار طرفدار محیط زیست اهمیت دارد؟ شواهد تجربی از نظرسنجی عمومی چین» انجام دادند. محققان در این مطالعه با استفاده از داده‌های نظرسنجی عمومی اجتماعی در چین دریافتند که رضایت از زندگی تأثیر مثبتی بر رفتارهای خصوصی و عمومی حامی محیط زیست دارد (Wang & Kang, 2019).

کارفورا و همکاران در پژوهشی با عنوان «اثرات تعدیلگر خودانگاره طرفدار محیط زیست بر نیت و رفتار حامی محیط زیست: یک مطالعه چندرفتاری» دریافتند که خودانگاره طرفدار محیط زیست افراد اثر رفتارهای قبلی را بر نیت‌ها و رفتارهای حامی محیط زیست تعدیل می‌کند (Carfora et al., 2017).

ارتز و همکاران در مطالعه‌ای با عنوان «بررسی رفتارهای طرفدار محیط زیست مصرف‌کنندگان: تجزیه و تحلیل عوامل زمینه‌ای، نگرش و رفتار» اثر عوامل زمینه‌ای شامل شغل، ثروت و قدرت درک‌شده را بر نگرش و رفتارهای حامی محیط زیست در دو بُعد رفتارهای خصوصی و رفتارهای مدنی بررسی کردند. یافته‌های این مطالعه نشان داده است که عوامل زمینه‌ای بر نگرش اثر مثبت و معناداری دارد. همچنین، اثر نگرش بر رفتارهای حامی محیط زیست مثبت و معنادار است؛ اما اثر عوامل زمینه‌ای بر رفتارها حامی محیط زیست به لحاظ آماری معنادار نیست (Ertz et al., 2016).

سولمانا پژوهشی با عنوان «آیا افراد شادتر تمایل بیشتری به قربانی کردن درآمد برای حفاظت از محیط زیست دارند؟» انجام داده است. او نگرانی برای محیط زیست و اهمیت رفتار محیط زیستی را در ارتباط با دو عامل تمایل برای دادن درآمد و تمایل به پرداخت مالیات بیشتر برای جلوگیری از آلودگی محیط زیست تعریف کرده است. وی با مطالعه روی نمونه‌ای متشکل از ۷ کشور جنوب صحرا و ۱۱ کشور توسعه‌یافته و با استفاده از مدل رگرسیون پرویت ترتیبی نشان داد که رفتار حامی محیط زیست تابعی از شادی است. بدین ترتیب که افراد شادتر تمایل بیشتری به بخشیدن درآمد خود برای حفاظت از محیط زیست دارند (Sulemana, 2016).

کایدا و کایدا پژوهشی با عنوان «رفتار طرفدار محیط با بهزیستی ذهنی حال و آینده همبستگی دارد» انجام دادند. نتایج این مطالعه نشان داده است رفتار طرفدار محیط زیست می‌تواند نه تنها رفاه ذهنی فعلی را افزایش دهد، انتظارات را از رفاه ذهنی آینده را افزایش دهد (Kaida & Kaida, 2016).

گنگ و همکاران در پژوهشی با عنوان «ارتباط با طبیعت و رفتارهای محیطی» به این نتیجه رسیدند که ارتباط با طبیعت نقش مثبتی در ترویج رفتار زیست‌محیطی دارد و بر این اساس، روش‌هایی را برای تشویق رفتار طرفدار محیط زیست با افزایش ارتباط مردم با طبیعت پیشنهاد کردند (Geng et al., 2015).

تاکاهاشی و سلفا در مطالعه‌ای با عنوان «پیش‌بینی‌کننده‌های رفتار طرفدار محیط زیست در جوامع روستایی آمریکا» براساس تجزیه و تحلیل داده‌های یک نظرسنجی از ۱۰۸۸ نفر از ساکنان شش جامعه کوچک روستایی در کانزاس و آیووا دریافتند که نگرش‌های محیطی و دلبستگی به مکان قوی‌ترین عوامل پیش‌بینی‌کننده رفتارهای حامی محیط زیست است. این در حالی است که عوامل رضایت از خدمات و رضایت از حاکمیت اجتماع پیش‌بینی‌کننده‌های چشمگیری نیست (Takahashi & Selfa, 2015).

رایموند و همکاران در پژوهشی با عنوان «اثر تعلق مکانی و نگرانی‌های هنجاری بر حفظ پوشش گیاهی بومی» به این نتیجه دست یافتند که تعلق مکانی به‌ویژه بعد پیوند با طبیعت نقش مؤثری در تقویت متغیرهای پیش‌بین رفتارهای حامی محیط زیست دارد (Raymond et al., 2011).

گاسلین و ویلیامز پژوهشی با عنوان «ارتباط با طبیعت، تعلق مکانی و رفتار حفاظتی: بررسی نظریه ارتباط درمیان کشاورزان» انجام دادند. نتایج نشان داد که بین احساس پیوند با طبیعت و حفظ پوشش گیاهی رابطه مثبت و معناداری

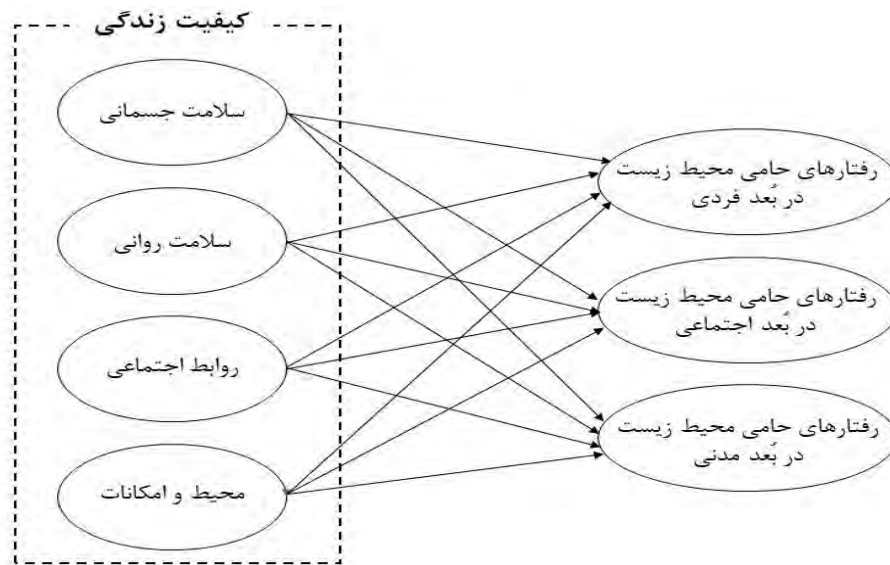
وجود دارد؛ در حالی که بین تعلق مکانی و رفتارهای مدیریتی پوشش گیاهی رابطه معناداری مشاهده نشده است (Gosling & Williams, 2010).

جاکوب و همکاران پژوهشی با عنوان «بهزیستی شخصی و سیاره‌ای: مراقبه ذهن آگاهی، رفتار طرفدار محیط زیست و کیفیت زندگی شخصی در یک نظرسنجی از جنبش عدالت اجتماعی و پایداری زیست محیطی» انجام دادند. محققان در این مطالعه با استفاده از داده‌های به دست آمده از پرسشنامه از یک نمونه ۸۲۹ نفری رابطه بین رفتار پایدار اکولوژیکی (Ecologically Sustainable Behavior) و رفاه ذهنی (Subjective Well-being) را بررسی کردند. یافته‌های این پژوهش نشان داد که رفتار پایدار اکولوژیکی بر رفاه ذهنی اثر مثبت دارد (Jacob et al., 2009).

استگ و ولک در پژوهشی با عنوان «تشویق رفتار طرفدار محیط زیست: بررسی و تحقیق یکپارچه» به این نتیجه دست یافتند که کیفیت محیط به شدت به الگوهای رفتاری انسان بستگی دارد. آنها روان‌شناسی محیطی را برای درک و ترویج رفتارهای طرفدار محیط زیست مؤثر دانسته‌اند (Steg & Vlek, 2009).

کلموس و آگیمن در پژوهشی با عنوان «به شکاف تأمل نمایید: چرا مردم محیط زیستی رفتار می‌کنند و چه موانعی بر سر راه رفتار حامی محیط زیست وجود دارد؟» ضمن مرور چهارچوب‌های نظری برای توضیح شکاف بین دانش و آگاهی زیست محیطی و انجام دادن رفتارهای طرفدار محیط زیست عوامل مؤثر را بر انجام دادن رفتارهای حامی محیط زیست تحلیل کردند. این عوامل عبارت است از: عوامل جمعیت‌شناختی، عوامل خارجی (عوامل نهادی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی) و عوامل درونی (انگیزه، دانش محیط زیستی، آگاهی، ارزش‌ها، نگرش‌ها، احساسات، منبع کنترل، مسئولیت‌ها و ترجیحات) (Kollmuss & Agyeman, 2002).

بیشتر رابطه کیفیت زندگی و رفتارهای حامی محیط زیست تشریح و همان‌طور که اشاره شد، مطالعات مختلفی در زمینه اثرگذاری و اثرپذیری کیفیت زندگی، درآمد، شادی، رفاه ذهنی و رضایت از زندگی در ارتباط با رفتارهای طرفدار محیط زیست انجام شده است. از میان آن دسته از پژوهش‌هایی که کیفیت زندگی، رفاه، رضایت از زندگی و غیره را به عنوان متغیر مستقل و رفتارهای حامی محیط زیست را به عنوان متغیر وابسته در نظر گرفته‌اند، می‌توان به del Saz Salazar & Pérez (2021)، Wang & Kang (2019) و Sulemana (2016) اشاره کرد. در پژوهش حاضر نیز اثر کیفیت زندگی بر رفتارهای حامی محیط زیست در نواحی روستایی شهرستان کوار بررسی شده است. در این مطالعه کیفیت زندگی طبق مفهوم پردازی که سازمان بهداشت جهانی ارائه کرده مشتمل بر چهار بُعد «سلامت جسمانی»، «سلامت روانی»، «روابط اجتماعی» و «محیط و امکانات» منظور شده است. شایان ذکر است که **نجات و همکاران (۱۳۸۵)** نسخه ایرانی پرسشنامه کیفیت زندگی سازمان بهداشت جهانی (The World Health Organization Quality of Life) را پیشتر ترجمه و روایی‌سنجی کرده‌اند. رفتارهای حامی محیط زیست نیز در سه بُعد فردی، اجتماعی و مدنی بررسی شده است. نویسندگان درباره متغیرها و مفهوم پردازی رفتارهای حامی محیط زیست متأثر از مطالعات Ertz et al. (2016)، Larson et al. (2015) و Whitmarsh & O'Neill (2010) بوده‌اند. اثر هریک از ابعاد کیفیت زندگی بر هریک از رفتارهای سه‌گانه حامی محیط زیست مطالعه شده است. مدل مفهومی پژوهش در **شکل ۱** نمایش داده شده است.

شکل ۱: مدل مفهومی پژوهش (منبع: نویسندگان)

Fig 1: Research conceptual model

روش‌شناسی پژوهش

پژوهش حاضر به لحاظ هدف، کاربردی و از نظر ماهیت و روش، توصیفی-تحلیلی است که در آن اثر کیفیت زندگی بر رفتارهای حامی محیط زیست در نواحی روستایی شهرستان کوار واقع در استان فارس بررسی شده است. داده‌های لازم پژوهش با استفاده از روش‌های اسنادی و میدانی گردآوری شده است. بدین ترتیب که برای تدوین چهارچوب نظری و تنظیم مجموعه شاخص‌ها و متغیرهای مرتبط با موضوع از مطالعات کتابخانه‌ای بهره‌گیری و برای گردآوری داده‌های لازم جهت بررسی روابط میان متغیرها از ابزار پرسشنامه استفاده شده است. جامعه آماری این مطالعه به لحاظ مکانی، نقاط روستایی واقع در شهرستان کوار و واحد تحلیل، روستاهای ۱۸ ساله و بزرگ‌تر است. براساس نتایج آخرین سرشماری عمومی نفوس و مسکن کشور در سال ۱۳۹۵ تعداد ۴۱۷۵۶ نفر در ۴۱ نقطه روستایی شهرستان کوار سکونت دارند. مطابق با تقسیمات کشوری مربوط شهرستان کوار مشتمل بر دو بخش مرکزی و طسوج است که روی هم رفته چهار دهستان شامل طسوج، فتح‌آباد، فرمشکان و کوار را در خود جای داده است. نمونه‌گیری مکانی براساس دو عامل طبقات جمعیتی روستاها و توزیع فضایی صورت گرفته است. بدین ترتیب که چهار طبقه جمعیتی شامل روستاهای با کمتر از ۵۰۰ نفر جمعیت، ۵۰۰ تا ۹۹۹ نفر، ۱۰۰۰ تا ۱۹۹۹ نفر و ۲۰۰۰ نفر و بیشتر مشخص شد. مقرر شد دست کم یک سوم نقاط روستایی واقع در منطقه مطالعه شده در پیمایش میدانی منظور شود. بر این اساس، از طبقه جمعیتی کمتر از ۵۰۰ نفر جمعیت، تعداد ۶ روستا و از هر یک از سایر طبقات جمعیتی، تعداد ۳ روستا مد نظر قرار گرفت. سپس کل محدوده شهرستان به سه حوزه شمالی، مرکزی و جنوبی تقسیم و تعداد روستاهای هر طبقه جمعیتی واقع در هر حوزه مشخص شد. آنگاه سهم هر حوزه از کل روستاهای هر یک از طبقات جمعیتی تعیین و در نهایت، نقاط روستایی نمونه با استفاده از روش احتمالی ساده مشخص شد. بدین ترتیب با عنایت به طبقات جمعیتی مذکور و با در نظر داشتن توزیع فضایی نقاط روستایی تعداد ۱۵ روستا شامل شاه شهیدان، لک‌کوه، باغان،

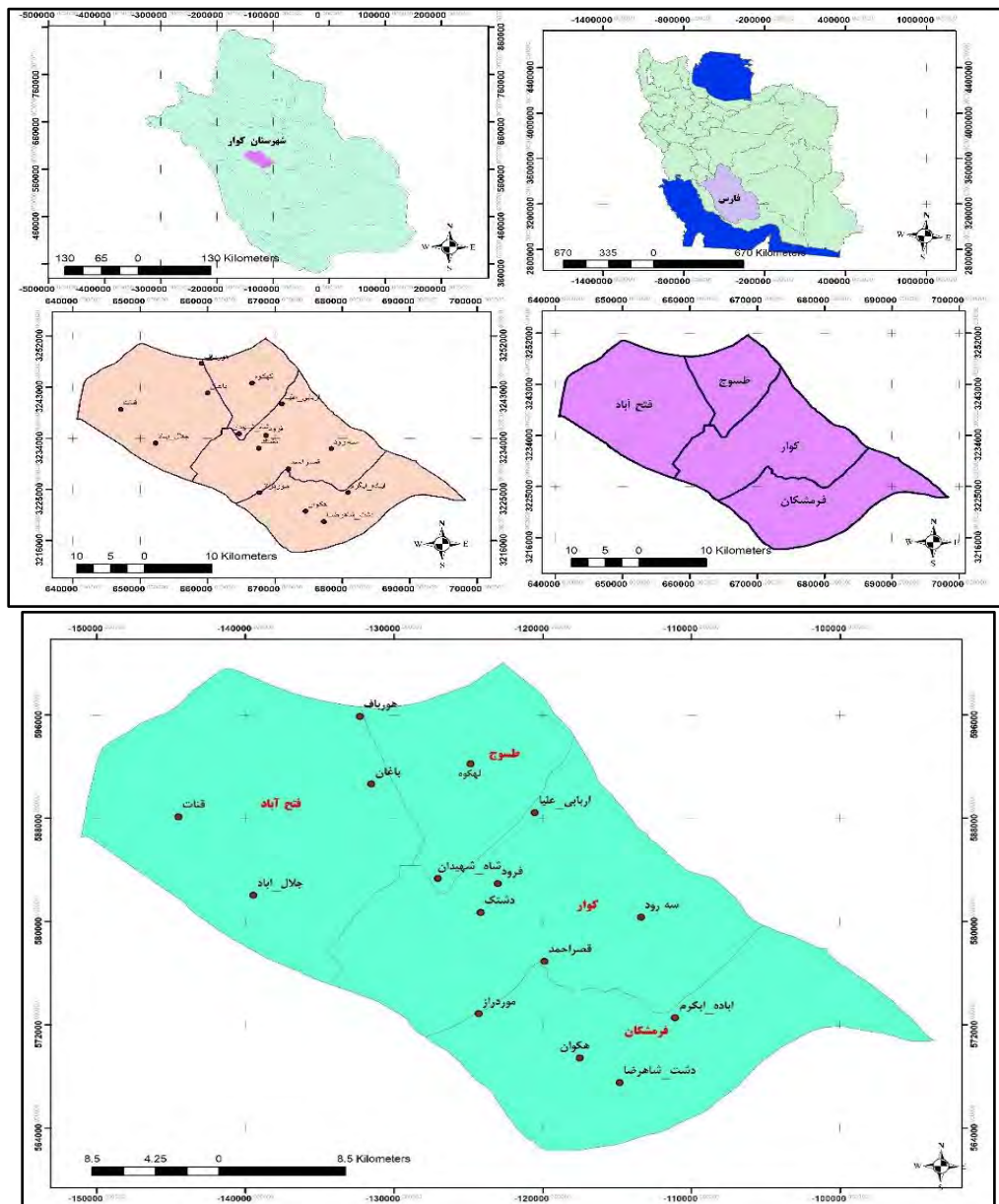
جلال آباد، قنات، هورباف، آباده آبگرم کوار، دشت شاهرضا، موردراز، هکوان، اربابی علیا، دشتک، سه رود، فرود و قصر احمد به عنوان نمونه در نظر گرفته شد. مشخصات جمعیتی روستاها در **جدول ۱** و موقعیت جغرافیایی محدوده مطالعه شده در **شکل ۲** نشان داده شده است. با توجه به اینکه آمار دقیقی از جمعیت ۱۸ ساله و بیشتر برای جامعه آماری مطالعه شده در دسترس نبود، حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران و با در نظر گرفتن توزیع ۵۰ درصدی صفت در جامعه، سطح اطمینان ۹۵ درصد و احتمال خطای ۵ درصد محاسبه شد که برابر با ۳۸۴ نفر است. در این پژوهش برای اطمینان بیشتر تعداد ۴۲۱ پرسشنامه تکمیل شد. همچنین، برای انجام دادن نمونه‌گیری سهم جمعیتی هر یک از روستاهای مدنظر ملاک محاسبه حجم نمونه قرار گرفت و در نهایت، سهم هر روستا به همان نسبت در نمونه منظور شد. شایان ذکر است نمونه‌گیری در هر روستا با استفاده از روش نمونه‌گیری احتمالی ساده انجام شد. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها و برحسب نوع و ویژگی داده‌ها و فرضیه‌های پژوهش از آزمون‌های آماری تی تک‌نمونه‌ای و تحلیل رگرسیون استفاده شده است. بدین منظور از نرم‌افزار SPSS نسخه ۲۵ استفاده شد.

جدول ۱: جمعیت روستاهای مطالعه شده و حجم نمونه مربوط

Table 1: Population of the studied villages and the corresponding sample size

ردیف	نام بخش	نام دهستان	نام روستا	جمعیت سال ۱۳۹۵ (نفر)*	حجم نمونه
۱	طسوج	طسوج	شاه شهیدان	۴۳۰	۱۱
۲			لهکوه	۳۵۲	۱۰
۳		فتح‌آباد	باغان	۲۹۶۷	۷۴
۴			جلال‌آباد	۱۸۶	۱۰
۵			قنات	۸۰۳	۲۰
۶			هورباف	۱۵۶۷	۳۹
۷	مرکزی	فرمشکان	آباده آبگرم کوار	۱۶۴۳	۴۱
۸			دشت شاهرضا	۲۵۴	۱۰
۹			موردراز	۱۵۲	۱۰
۱۰			هکوان	۶۰۴	۱۵
۱۱		کوار	اربابی علیا	۵۴۹	۱۴
۱۲			دشتک	۱۶۶۴	۴۱
۱۳			سه رود	۲۸۰	۱۰
۱۴			فرود کوار	۲۰۴۳	۵۱
۱۵			قصر احمد	۲۶۳۶	۶۵

منبع: سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان فارس، ۱۴۰۱

شکل ۲: موقعیت جغرافیایی محدوده مطالعه شده (منبع: نویسندگان)

Fig 2: Geographical position of the studied area

متغیرهای مدنظر در این پژوهش در قالب سه بخش و به فرم پرسشنامه تدوین و بررسی شد. بخش اول شامل متغیرهای مربوط به مشخصات عمومی افراد شامل سن، جنس، وضعیت تأهل، وضعیت شغلی، نوع فعالیت اقتصادی، وضعیت شغلی از نظر سازمان مربوط، سطح تحصیلات، محل تولد و بُعد خانوار است. در بخش دوم، متغیرهای کیفیت زندگی و در بخش سوم، متغیرهای مربوط به رفتارهای حامی محیط زیست منظور شد. پرسشنامه کیفیت زندگی برگرفته از پرسشنامه کیفیت زندگی سازمان بهداشت جهانی (The World Health Organization Quality of Life) است که **نجات و همکاران (۱۳۸۵)** گونه ایرانی آن را ترجمه و روایی سنجی کرده‌اند. در این پرسشنامه کیفیت

زندگی که در قالب چهار بُعد «سلامت جسمانی»، «سلامت روانی»، «روابط اجتماعی» و «محیط و امکانات» مفهوم‌پردازی شده، به ترتیب با ۷، ۶، ۳ و ۸ متغیر (گویه) معرفی شده است. ابعاد کیفیت زندگی و گویه‌های مربوط در **جدول ۲** ارائه شده است. کلیه گویه‌های کیفیت زندگی در قالب طیف لیکرت با گزینه‌های بسیار زیاد، زیاد، متوسط، کم و بسیار کم در پرسشنامه ارائه شد. پس از تکمیل پرسشنامه شاخص‌های چولگی و کشیدگی متغیرهای مطالعه شده محاسبه شد که همه آنها در بازه (۱+ و ۱-) قرار گرفت.

جدول ۲: ابعاد و گویه‌های کیفیت زندگی

Table 2: Dimensions and items of quality-of-l

ابعاد	ردیف	گویه‌های کیفیت زندگی
سلامت جسمانی	۱	چقدر از توانایی خود در انجام‌دادن فعالیت‌های روزمره زندگی راضی هستید؟
	۲	چقدر برای زندگی روزمره انرژی کافی دارید؟
	۳	درد جسمانی چقدر مانع انجام‌دادن کارهای لازم شما می‌شود؟ (م)
	۴	برای انجام‌دادن فعالیت‌های روزمره زندگی چقدر به درمان‌های طبی نیازمند هستید؟ (م)
	۵	میزان تحرک و چابکی خود را چگونه ارزیابی می‌کنید؟
	۶	چقدر از کیفیت خواب و استراحت خود راضی هستید؟
	۷	چقدر از ظرفیت کاری خود رضایت دارید؟
سلامت روانی	۸	تا چه حد احساسات مثبت (شادی، امیدواری و...) دارید و از زندگی لذت می‌برید؟
	۹	به چه میزان از کیفیت زندگی معنوی خود رضایت دارید؟
	۱۰	کیفیت تفکر، یادگیری، حافظه و تمرکز خود را در چه سطحی می‌دانید؟
	۱۱	به چه میزان شکل ظاهری و بدن خود را دوست دارید و با آن راحت هستید؟
	۱۲	چقدر اعتماد به نفس دارید؟
	۱۳	چقدر دچار احساسات منفی (ناامیدی، اضطراب و افسردگی) می‌شوید؟ (م)
	۱۴	چقدر از روابط شخصی خود رضایت دارید؟
روابط اجتماعی	۱۵	چقدر از روابط جنسی خود رضایت دارید؟
	۱۶	حمایت‌های خانواده، دوستان و نزدیکان به چه میزان رضایت‌بخش است؟
	۱۷	در زندگی روزمره چقدر احساس امنیت و ایمنی می‌کنید؟
محیط و امکانات	۱۸	محیط اطرافتان از نظر آلودگی، شلوغی، ترافیک، هوا و ... تا چه حد سالم است؟
	۱۹	تا چه حد برای رفع نیازهای خود پول و منابع مالی کافی دارید؟
	۲۰	فرصت کسب اطلاعات و مهارت‌های جدید به چه میزان برای شما فراهم است؟
	۲۱	به چه میزان فرصت و امکان انجام‌دادن فعالیت‌های تفریحی دارید؟
	۲۲	چقدر از شرایط مسکن و محل زندگی خود رضایت دارید؟
	۲۳	چقدر از دسترسی خود به خدمات بهداشتی و درمانی رضایت دارید؟
	۲۴	چقدر از وضعیت امکانات حمل‌ونقل و کیفیت رفت‌وآمد خود رضایت دارید؟
(م) متغیر معکوس		

منبع: نجات و همکاران، ۱۳۸۵

مجموعه متغیرهای منظور شده در پرسشنامه رفتارهای حامی محیط زیست از [Larson et al. \(2016\)](#)، [Ertz et al. \(2015\)](#) و [Whitmarsh & O'Neill \(2010\)](#) اقتباس شده است. رفتارهای حامی محیط زیست با سه بُعد «رفتارهای فردی»، «رفتارهای اجتماعی» و «رفتارهای مدنی» مفهوم پردازی شد. این ابعاد به ترتیب مشتمل بر ۱۲، ۶ و ۵ متغیر (گویه) است. ابعاد رفتارهای حامی محیط زیست و گویه‌های مربوط در [جدول ۳](#) ارائه شده است. گویه‌های مندرج در پرسشنامه رفتارهای حامی محیط زیست نیز به صورت طیف لیکرت با گزینه‌های تقریباً همیشه، بیشتر مواقع، گاهی، به ندرت و هیچ وقت تنظیم شد. بررسی داده‌های حاصل از پرسشنامه نشان داد که شاخص‌های چولگی و کشیدگی متغیرهای مربوط به رفتارهای حامی محیط زیست در بازه (۱+ و ۱-) قرار دارند.

جدول ۳: ابعاد و گویه‌های رفتارهای حامی محیط زیست

Table 3: Dimensions and items of pro-environmental behaviors

ابعاد	ردیف	گویه‌های رفتارهای حامی محیط زیست
رفتارهای فردی	۱	مسافت‌های کوتاه را با پیاده‌روی و دوچرخه‌سواری طی می‌کنم.
	۲	تا حد امکان به جای اتومبیل شخصی از حمل و نقل عمومی استفاده می‌کنم.
	۳	زباله‌های قابل بازیافت را از سایر زباله‌ها تفکیک می‌کنم.
	۴	در مصرف آب (شست‌وشو، دوش گرفتن و مسواک‌زدن) صرفه‌جویی می‌کنم.
	۵	در مصرف انرژی صرفه‌جویی می‌کنم.
	۶	کالاهای سازگار با محیط زیست و با مصرف انرژی کمتر خریداری می‌کنم.
	۷	در راستای حفظ محیط زیست به جای خرید حضوری اینترنتی خرید می‌کنم.
	۸	در خریدهایم کالاهایی را خریداری می‌کنم که بسته‌بندی کمتری دارند.
	۹	وسایل را تا جایی که امکان استفاده یا تعمیر دارند، دور نمی‌ریزم.
	۱۰	به گیاهان و جانوران آسیب نمی‌رسانم.
	۱۱	میوه‌ها و سبزیجاتی را خریداری می‌کنم که بدون سموم و مواد شیمیایی تولید شده است.
	۱۲	در حرفه و فعالیت‌های تخصصی‌ام حفظ محیط زیست برایم اولویت دارد.
رفتارهای اجتماعی	۱۳	در اعتراض‌های محیط زیستی مسالمت‌آمیز شرکت می‌کنم.
	۱۴	در فعالیت‌های زیست‌محیطی جمعی (درختکاری، جمع‌آوری زباله و...) شرکت می‌کنم.
	۱۵	پست‌های مرتبط با محیط زیست را در رسانه‌های اجتماعی به اشتراک می‌گذارم.
	۱۶	با دیگران درباره موضوع‌ها و مسائل محیط زیست صحبت می‌کنم.
	۱۷	تاکنون برای رسیدگی به یک مسئله زیست‌محیطی با دیگران همکاری کرده‌ام.
	۱۸	اگر ببینم افرادی به محیط زیست صدمه می‌زنند، به آنها تذکر می‌دهم.
رفتارهای مدنی	۱۹	به حمایت از سیاست یا مقرراتی رأی می‌دهم که بر محیط زیست تأثیر می‌گذارد.
	۲۰	اگر بیانیه‌ای درباره یک موضوع زیست‌محیطی تنظیم شود، امضا می‌کنم.
	۲۱	حاضرم برای کمک به حفاظت از محیط زیست محلی کمک مالی کنم.
	۲۲	با سیاست‌گذاران و مسئولان راجع به مسائل محیط زیست صحبت می‌کنم.
	۲۳	تاکنون درباره یک مسئله محیط زیستی به مسئولان محلی نامه نوشته‌ام.

منبع: [Larson et al. \(2016\)](#)، [Ertz et al. \(2015\)](#) و [Whitmarsh & O'Neill \(2010\)](#)

ضریب آلفای کرونباخ برای هریک از ابعاد مذکور و نیز برای کل متغیرها محاسبه شد. مقدار این ضریب در همه موارد بیشتر از ۰/۷۰ و پذیرفتنی است.

یافته‌های پژوهش و تجزیه و تحلیل

مشخصات عمومی پاسخگویان

نمونه مطالعه شده شامل ۴۲۱ نفر است که بازه سنی آنها از ۱۸ تا ۸۷ متغیر است. میانگین سنی جمعیت نمونه پژوهش حدود ۳۸ است. از نظر ترکیب جنسی، جمعیت مطالعه شده شامل ۲۱۴ زن و ۲۰۷ مرد بوده است که به ترتیب معادل ۵۰/۸ درصد و ۴۹/۲ درصد از جمعیت نمونه را تشکیل داده‌اند. مدت سکونت پاسخگویان در روستای محل زندگی فعلی از یکسال تا ۸۷ سال متغیر بوده است. میانگین مدت زمان سکونت در روستا نیز حدود ۳۱ سال است. ترکیب پاسخگویان از نظر وضعیت تأهل بدین ترتیب است: ۲۰ درصد مجرد، ۷۶ درصد متأهل، ۱/۹ درصد بی همسر بر اثر متارکه و ۲/۱ درصد بی همسر بر اثر فوت همسر. از کل جمعیت نمونه پژوهش ۴۲/۳ درصد شاغل، ۱۲/۱ درصد بیکار، ۷/۱ درصد در حال تحصیل، ۳۵/۹ درصد خانه‌دار و ۲/۶ درصد بازنشسته بوده‌اند. از نظر سطح تحصیلات، افراد با مدرک دیپلم با ۳۱/۹ درصد بیشترین فراوانی را داشته‌اند. در مرتبه بعد بیشترین فراوانی مربوط به افراد با تحصیلات راهنمایی و ابتدایی به ترتیب با ۲۲/۸ درصد و ۲۲/۶ درصد جمعیت نمونه پژوهش بوده است. پس از آنها افراد با سطح تحصیلات لیسانس، فوق دیپلم، فوق لیسانس و بالاتر به ترتیب ۹/۰ درصد، ۵/۰ درصد و ۱/۷ درصد جمعیت را شامل می‌شوند. ۷/۱ درصد افراد نیز بی سواد بوده‌اند. گفتنی است که از ۴۲۱ نفر جمعیت نمونه پژوهش ۲۸۲ نفر معادل ۶۷/۰ درصد در روستای محل زندگی فعلی‌شان و ۱۳۹ نفر معادل ۳۳/۰ درصد در سکونتگاه دیگری متولد شده‌اند.

سطح کیفیت زندگی روستائینان در نمونه و جامعه آماری

همان‌طور که پیشتر اشاره شد، کیفیت زندگی روستائینان در این مطالعه بر اساس پرسشنامه کیفیت زندگی سازمان بهداشت جهانی بررسی شده که مشتمل بر چهار بُعد اصلی شامل «سلامت جسمانی»، «سلامت روانی»، «روابط اجتماعی» و «محیط و امکانات» است. بررسی این ابعاد در جمعیت نمونه پژوهش نشان داد که میانگین کیفیت زندگی روستائینان در هریک از ابعاد چهارگانه مذکور از سطح متوسط بالاتر و بدین ترتیب است: سلامت جسمانی ۳/۵۰، سلامت روانی ۳/۶۱، روابط اجتماعی ۳/۶۰ و محیط و امکانات ۳/۳۴. مقدارهای میانگین، کمینه، بیشینه و انحراف معیار هریک از متغیرهای کیفیت زندگی در **جدول ۴** ارائه شده است.

جدول ۴: آماره‌های متغیرهای کیفیت زندگی

Table 4: Descriptive statistics of quality-of-life variables

شماره گویه	کمینه	بیشینه	میانگین	انحراف معیار	شماره گویه	کمینه	بیشینه	میانگین	انحراف معیار
۱	۱	۵	۳/۲۴	۱/۳۶	۱۳	۱	۵	۳/۲۳	۱/۳۰
۲	۱	۵	۳/۲۳	۱/۵۸	۱۴	۱	۵	۳/۳۷	۱/۳۷
۳	۱	۵	۳/۶۳	۱/۲۷	۱۵	۱	۵	۲/۹۸	۱/۳۹
۴	۱	۵	۴/۲۱	۰/۹۴	۱۶	۱	۵	۳/۳۳	۱/۲۳
۵	۱	۵	۴/۱۷	۰/۹۵	۱۷	۱	۵	۳/۳۶	۱/۲۷
۶	۱	۵	۳/۵۱	۱/۱۷	۱۸	۱	۵	۴/۰۹	۱/۰۵
۷	۱	۵	۲/۴۹	۱/۳۱	۱۹	۱	۵	۳/۹۰	۱/۰۸
۸	۱	۵	۳/۳۲	۱/۲۲	۲۰	۱	۵	۳/۸۰	۱/۰۱
۹	۱	۵	۴/۰۴	۱/۱۹	۲۱	۱	۵	۳/۵۸	۱/۱۷
۱۰	۱	۵	۴/۰۸	۱/۳۵	۲۲	۱	۵	۳/۱۱	۱/۳۵
۱۱	۱	۵	۳/۷۸	۱/۲۱	۲۳	۱	۵	۲/۱۸	۱/۳۵
۱۲	۱	۵	۳/۹۵	۱/۰۷	۲۴	۱	۵	۳/۸۴	۱/۰۳

منبع: مطالعات نگارندگان

در این مطالعه برای بررسی سطح کیفیت زندگی روستائینان در جامعه آماری از آزمون تی تک‌نمونه‌ای استفاده شد که نتایج آن در **جدول ۵** ارائه شده است. ملاحظه می‌شود که برای تمامی ابعاد چهارگانه کیفیت زندگی و کیفیت زندگی کلی $p\text{-value} < 0.001$ است؛ بنابراین اینطور استنباط می‌شود که کیفیت زندگی روستائینان در جامعه آماری تفاوت معناداری با سطح متوسط دارد و درواقع، از حد متوسط بالاتر است.

جدول ۵: نتایج آزمون تی تک‌نمونه‌ای برای سطح کیفیت زندگی روستائینان

Table 5: One-sample t-test results for the quality-of-life of rural residents

مقدار آزمون = ۳						
۹۵٪ فاصله اطمینان تفاوت		اختلاف میانگین	سطح معناداری	درجه آزادی	آماره t	ابعاد / متغیرها
کران بالا	کران پایین					
۰/۵۶۰	۰/۴۳۷	۰/۴۹۸	$< ۰/۰۰۱$	۴۲۰	۱۵/۸۳	سلامت جسمانی
۰/۶۷۵	۰/۵۴۶	۰/۶۱۰	$< ۰/۰۰۱$	۴۲۰	۱۸/۶۸	سلامت روانی
۰/۶۷۸	۰/۵۳۰	۰/۶۰۴	$< ۰/۰۰۱$	۴۲۰	۱۵/۹۶	روابط اجتماعی
۰/۴۰۷	۰/۲۶۵	۰/۳۳۶	$< ۰/۰۰۱$	۴۲۰	۹/۳۲	محیط و امکانات
۰/۵۶۶	۰/۴۵۹	۰/۵۱۲	$< ۰/۰۰۱$	۴۲۰	۱۸/۷۵	کیفیت زندگی کلی

منبع: مطالعات نگارندگان

رفتارهای حامی محیط زیست روستائیان در نمونه و جامعه آماری

همان‌طور که در تشریح مدل مفهومی پژوهش اشاره شد، در مطالعه حاضر رفتارهای حامی محیط زیست روستائیان در قالب سه بُعد شامل رفتارهای فردی، رفتارهای اجتماعی و رفتارهای مدنی بررسی شده است. در میان این ابعاد بیشترین مقدار میانگین برابر با ۳/۵۸ و مربوط به رفتارهای فردی است. میانگین رفتارهای اجتماعی و رفتارهای مدنی نیز به ترتیب ۳/۴۵ و ۳/۴۱ است. میانگین مجموعه رفتارهای حامی محیط زیست نیز برابر با ۳/۴۸ محاسبه شده است. مقدارهای میانگین، کمینه، بیشینه و انحراف معیار هر یک از متغیرهای رفتارهای حامی محیط زیست در **جدول ۶** ارائه شده است.

جدول ۶: آماره‌های متغیرهای رفتارهای حامی محیط زیست

Table 6: Descriptive statistics of variables of pro-environmental behaviors

شماره گویه	کمینه	بیشینه	میانگین	انحراف معیار	شماره گویه	کمینه	بیشینه	میانگین	انحراف معیار
۱	۱	۵	۳/۸۱	۰/۹۹	۱۳	۱	۵	۳/۷۱	۱/۰۱
۲	۱	۵	۳/۰۹	۱/۱۹	۱۴	۱	۵	۳/۵۴	۱/۰۴
۳	۱	۵	۳/۰۵	۱/۲۲	۱۵	۱	۵	۳/۵۶	۱/۱۲
۴	۱	۵	۳/۶۱	۱/۰۲	۱۶	۱	۵	۳/۹۷	۱/۰۳
۵	۱	۵	۳/۴۵	۱/۰۸	۱۷	۱	۵	۳/۵۶	۱/۲۲
۶	۱	۵	۳/۶۳	۱/۱۷	۱۸	۱	۵	۳/۱۹	۱/۱۰
۷	۱	۵	۳/۶۷	۰/۹۳	۱۹	۱	۵	۳/۱۸	۰/۹۱
۸	۱	۵	۳/۵۷	۱/۰۹	۲۰	۱	۵	۳/۱۱	۱/۱۶
۹	۱	۵	۳/۵۴	۱/۰۸	۲۱	۱	۵	۳/۴۵	۱/۱۹
۱۰	۱	۵	۳/۸۳	۰/۹۷	۲۲	۱	۵	۳/۰۹	۱/۲۱
۱۱	۱	۵	۳/۸۱	۱/۰۵	۲۳	۱	۵	۳/۱۴	۱/۲۰
۱۲	۱	۵	۳/۲۴	۱/۱۸					

منبع: مطالعات نگارندگان

برای بررسی سطح رفتارهای حامی محیط زیست در جامعه آماری از آزمون تی تک نمونه‌ای استفاده شد که نتایج آن در **جدول ۷** ارائه شده است. آماره‌های ارائه‌شده در این جدول نشان می‌دهد که برای هر سه بُعد رفتارهای حامی محیط زیست و مجموعه رفتارها $p\text{-value} < 0.001$ است؛ در نتیجه اینطور استنباط می‌شود که در جامعه آماری نیز سطح رفتارهای حامی محیط زیست تفاوت معناداری با میانگین مفروض آزمون دارد و از سطح متوسط بالاتر است.

جدول ۷: نتایج آزمون تی تک‌نمونه‌ای برای رفتارهای حامی محیط زیست روستائیان

Table 7: One-sample t-test results for rural residents' pro-environmental behaviors

مقدار آزمون = ۳					
ابعاد / متغیرها	آماره t	درجه آزادی	سطح معناداری	اختلاف میانگین	۹۵٪ فاصله اطمینان تفاوت
					کران پایین / کران بالا
رفتارهای فردی	۲۵/۷۵	۴۲۰	< 0.001	۰/۵۷۸	۰/۵۳۴ / ۰/۶۲۲
رفتارهای اجتماعی	۱۵/۸۳	۴۲۰	< 0.001	۰/۴۵۴	۰/۳۹۸ / ۰/۵۱۱
رفتارهای مدنی	۱۵/۹۷	۴۲۰	< 0.001	۰/۴۱۵	۰/۳۶۳ / ۰/۴۶۶
مجموعه رفتارها	۲۰/۸۰	۴۲۰	< 0.001	۰/۴۸۳	۰/۴۳۷ / ۰/۵۲۸

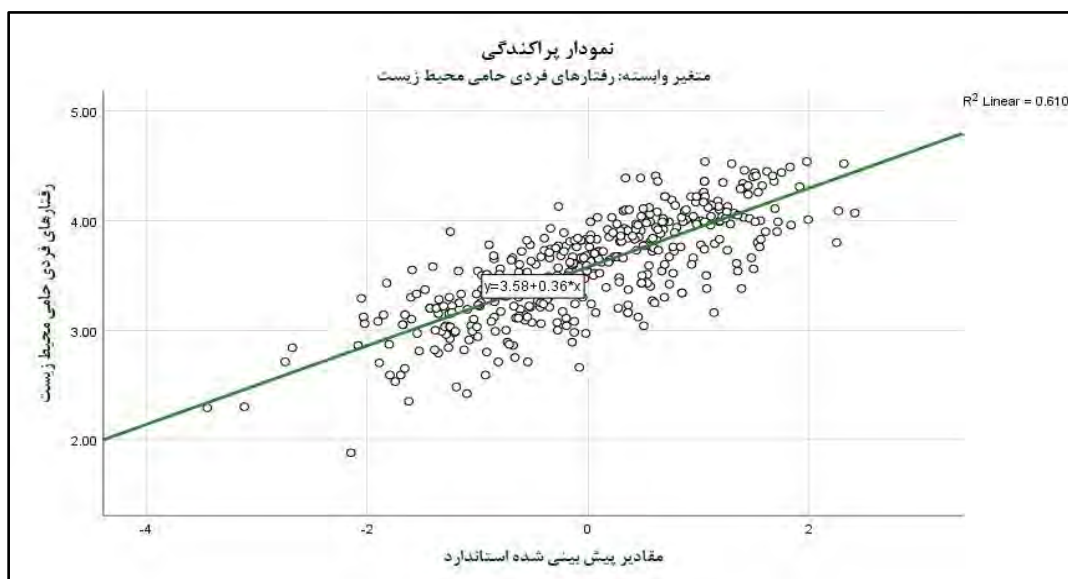
منبع: مطالعات نگارندگان

اثر کیفیت زندگی بر رفتارهای حامی محیط زیست روستانشینان

در این پژوهش برای بررسی اثر بر رفتارهای حامی محیط زیست روستانشینان در محدوده مطالعه شده از تحلیل رگرسیون چندگانه با رعایت پیش شرط‌های این آزمون استفاده شد. بدین ترتیب که متغیرهای مربوط به ابعاد چهارگانه کیفیت زندگی شامل «سلامت جسمانی»، «سلامت روانی»، «روابط اجتماعی» و «محیط و امکانات» به عنوان متغیرهای مستقل و رفتارهای حامی محیط زیست به عنوان متغیر وابسته در نظر گرفته شد. با توجه به اینکه در این پژوهش اثر کیفیت زندگی بر هر گروه از رفتارهای حامی محیط زیست به طور جداگانه در هریک از ابعاد فردی، اجتماعی و مدنی مدنظر است، تحلیل رگرسیون به طور جداگانه برای یکایک این ابعاد انجام گرفت.

اثر کیفیت زندگی بر رفتارهای فردی حامی محیط زیست

برای بررسی اثر رگرسیونی کیفیت زندگی بر رفتارهای فردی حامی محیط زیست در ابتدا پیش شرط‌های تحلیل رگرسیون بررسی شد. یکی از این پیش شرط‌ها خطی بودن رابطه بین متغیر مستقل و وابسته است. برای بررسی خطی بودن رابطه بین متغیرها نمودار پراکندگی ترسیم و ملاحظه شد که الگوی خطی بین متغیرهای مستقل و وابسته حاکم است (شکل ۳).

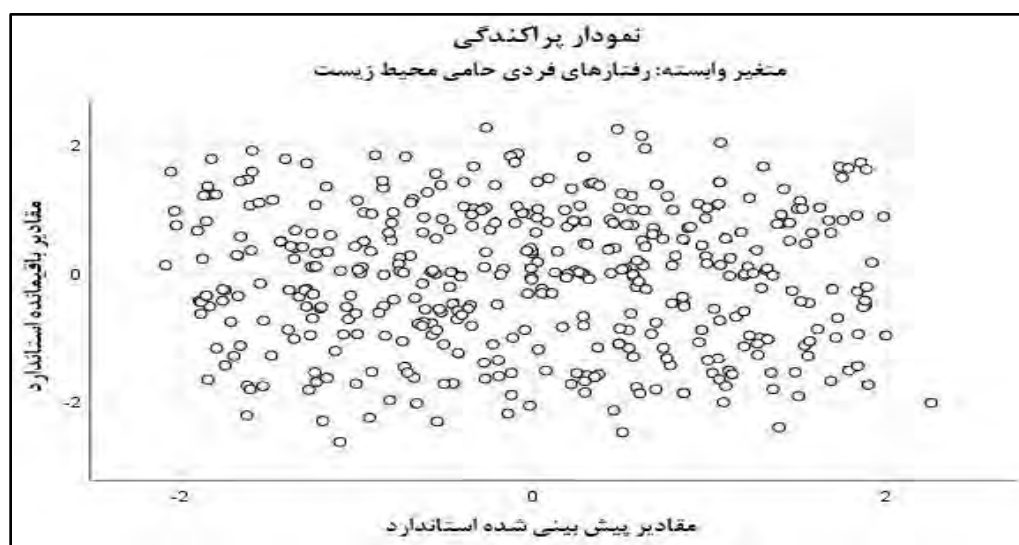

شکل ۳: نمودار پراکندگی خط رگرسیون رفتارهای فردی حامی محیط زیست (منبع: مطالعات نگارندگان)

Fifg 3: Scatter plot of the regression line of individual pro-environmental behaviors

یکی دیگر از پیش شرط‌های انجام دادن تحلیل رگرسیون استقلال مشاهده‌ها یا مستقل بودن باقی مانده‌های همجوار است. برای بررسی استقلال مشاهده‌ها از آزمون دوربین-واتسون (Durbin-Watson) استفاده شد. نتایج نشان داد که مقدار این شاخص برابر با ۱/۷۴۱ است. از آنجا که بازه عددی پذیرفتنی برای مقدار دوربین-واتسون بین ۱/۵ تا ۲/۵

است، می‌توان نتیجه گرفت که استقلال مشاهده‌ها تا حد زیادی برقرار است. پیش شرط بعدی نرمال بودن خطاهاست که برای بررسی آن از آزمون کلموگروف-اسمیرنوف و شاپیرو-ویلک استفاده شد. سطح معناداری به‌دست‌آمده برای آزمون کلموگروف-اسمیرنوف برابر با ۰/۰۷۸ و برای آزمون شاپیرو-ویلک برابر با ۰/۰۸۲ است؛ از این رو کمبود تفاوت معنادار توزیع خطاها با توزیع نرمال تأیید می‌شود. همگن بودن واریانس خطاها به‌عنوان پیش شرط چهارم تحلیل رگرسیون با ترسیم نمودار پراکندگی بررسی شد. همان‌طور که در شکل ۴ مشاهده می‌شود، همگنی واریانس خطاها یا باقی‌مانده‌ها برقرار است.

شکل ۴: نمودار پراکندگی مقادیرهای پیش‌بینی‌شده در برابر خطاها (متغیر وابسته: رفتارهای فردی حامی محیط زیست)
(منبع: مطالعات نگارندگان)

Fig 4: Scatter plot of predicted values versus errors (The dependent variable: Individual pro-environmental behaviors)

پیش شرط پنجم، یعنی وضعیت هم‌خطی در بین متغیرهای مستقل با محاسبه دو شاخص بررسی شد: «شاخص تحمل» و «عامل تورم واریانس VIF» (Variance Inflation Factor). مقادیرهای بالاتر از ۰/۴ محدوده مناسب و مطلوب شاخص تحمل است. مقادیرهای کمتر از ۲/۵ وضعیت مطلوب برای VIF نیز است. در پژوهش حاضر شاخص تحمل محاسبه‌شده برای متغیرهای مستقل بدین شرح است: سلامت جسمانی ۰/۶۶۱، سلامت روانی ۰/۵۳۷، روابط اجتماعی ۰/۶۱۵ و محیط و امکانات ۰/۶۲۷. عامل تورم واریانس نیز برای هر یک از متغیرهای «سلامت جسمانی»، «سلامت روانی»، «روابط اجتماعی» و «محیط و امکانات» به ترتیب ۱/۵۱۳، ۱/۸۶۴، ۱/۶۲۷ و ۱/۵۹۶ است. مقایسه مقادیرهای مذکور با مقادیرهای مناسب توصیه‌شده برای تحلیل رگرسیون نشان می‌دهد که هم‌خطی متغیرهای مستقل کم و مطلوب است.

مقدار ضریب رگرسیون برای اثر کیفیت زندگی بر رفتارهای فردی حامی محیط زیست برابر با ۰/۷۸۱ است و این نتیجه بیانگر آن است که متغیرهای مستقل، یعنی ابعاد چهارگانه کیفیت زندگی می‌توانند تا حد زیادی رفتارهای فردی

حامی محیط زیست را تبیین کنند. ضریب تعیین مربوط برابر با $0/610$ است و این ضریب حاکی از آن است که $61/0$ درصد از واریانس رفتارهای فردی حامی محیط زیست با واریانس کیفیت زندگی قابل تبیین است. ضریب تعیین تعدیل شده برابر با $0/607$ است. برای بررسی معناداری آماری ضرایب نتایج مربوط به تحلیل واریانس در مدل رگرسیون (ANOVA) مطالعه شد. با توجه به اینکه $p\text{-value} < 0.001$ می‌توان نتیجه گرفت که اثر همزمان چهار بُعد کیفیت زندگی، یعنی سلامت جسمانی، سلامت روانی، روابط اجتماعی و محیط و امکانات بر رفتارهای فردی حامی محیط زیست معنادار است. با توجه به اینکه این نتایج مربوط به اثر جمعی چهار متغیر مستقل مذکور است، برای بررسی نقش هریک از این متغیرها در تبیین متغیر وابسته، ضرایب رگرسیون مربوط به هریک از ابعاد چهارگانه کیفیت زندگی مطالعه شد. براساس نتایج ارائه شده در **جدول ۸** اثر هر چهار متغیر کیفیت زندگی بر رفتارهای فردی حامی محیط زیست معنادار است ($p\text{-value} < 0.001$). در میان ابعاد مختلف کیفیت زندگی بیشترین مقدار ضریب بتای استاندارد مربوط به متغیر سلامت روانی و برابر با $0/381$ است. پس از آن متغیر روابط اجتماعی با ضریب بتای استاندارد $0/258$ قرار دارد. متغیرهای سلامت جسمانی و محیط و امکانات نیز به ترتیب با ضرایب بتای استاندارد $0/175$ و $0/152$ در مراتب بعدی قرار دارند. برای تشخیص تفاوت ضرایب رگرسیون مذکور فواصل اطمینان ضرایب بتا مورد توجه قرار گرفت و نتیجه آن نشان داد که ضریب تأثیر متغیر سلامت روانی تفاوت معنادار با اثر مربوط به سایر متغیرهای مستقل دارد؛ ولی ضرایب تأثیر متغیرهای سلامت جسمانی، روابط اجتماعی و محیط و امکانات تفاوت معناداری با یکدیگر ندارند.

جدول ۸: ضرایب اثر رگرسیون کیفیت زندگی بر رفتارهای فردی حامی محیط زیست

Table 8: Regression coefficients of quality of life on individual pro-environmental behaviors

مدل	ضرایب غیر استاندارد		ضرایب استاندارد بتا	آماره t	سطح معناداری Sig.	۹۵٪ فواصل اطمینان برای ضریب بتا	
	خطای استاندارد	بتا				کران بالا	کران پایین
ثابت	۰/۰۹۱	۱/۳۳۰		۱۴/۵۷۶	۰/۰۰۰	۱/۵۰۹	۱/۱۵۰
سلامت جسمانی	۰/۰۲۷	۰/۱۲۴	۰/۱۷۵	۴/۶۴۰	۰/۰۰۰	۰/۱۷۷	۰/۰۷۲
سلامت روانی	۰/۰۲۹	۰/۲۶۲	۰/۳۸۱	۹/۱۱۹	۰/۰۰۰	۰/۳۱۸	۰/۲۰۵
روابط اجتماعی	۰/۰۲۳	۰/۱۵۳	۰/۲۵۸	۶/۶۱۵	۰/۰۰۰	۰/۱۹۹	۰/۱۰۸
محیط و امکانات	۰/۰۲۴	۰/۰۹۵	۰/۱۵۲	۳/۹۴۴	۰/۰۰۰	۰/۱۴۲	۰/۰۴۸

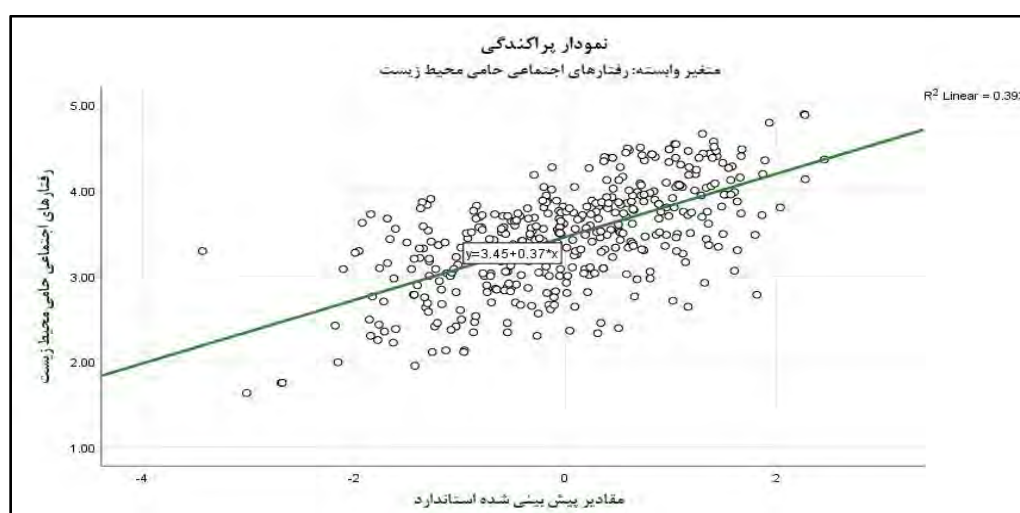
منبع: مطالعات نگارندگان

همان‌طور که اشاره شد، نتایج تحلیل داده‌ها نشان داد که در بین ابعاد مختلف کیفیت زندگی، سلامت روانی بیشترین تأثیر را بر رفتارهای حامی محیط زیست دارد. در این مطالعه سلامت روانی با متغیرهای احساسات مثبت نظیر شادی، امیدواری و غیره، احساسات منفی مانند ناامیدی، اضطراب و افسردگی، کیفیت زندگی معنوی، کیفیت تفکر، یادگیری، حافظه، تمرکز و اعتماد به نفس مفهوم پردازی شده است. رفتارهای فردی حامی محیط زیست مانند

صرفه‌جویی در مصرف آب و انرژی و اهمیت دادن به حفظ محیط زیست در امور مختلف زندگی حاصل آگاهی، ادراک و نگرش افراد است. این آگاهی، ادراک و نگرش نیز به سهم خود متأثر از کارکرد روان افراد است. بر این اساس، سلامت روانی افراد بر رفتارهای فردی حامی محیط زیست اثرگذار است. نتایج مطالعه نشان داد که علاوه بر سلامت روانی سایر ابعاد کیفیت زندگی شامل سلامت جسمانی، روابط اجتماعی و محیط و امکانات نیز اثر مثبت و معناداری بر رفتارهای فردی حامی محیط زیست دارند. سلامت جسمانی در پیوند با سلامت روانی انجام دادن برخی رفتارهای محیط زیستی را امکان‌پذیر و تسهیل می‌کند. روابط اجتماعی انگیزه این رفتارها را افزایش می‌دهد و محیط و امکانات نیز شرایط و زمینه‌های لازم را برای انجام دادن رفتارهای حامی محیط زیست فراهم می‌کند.

اثر کیفیت زندگی بر رفتارهای اجتماعی حامی محیط زیست

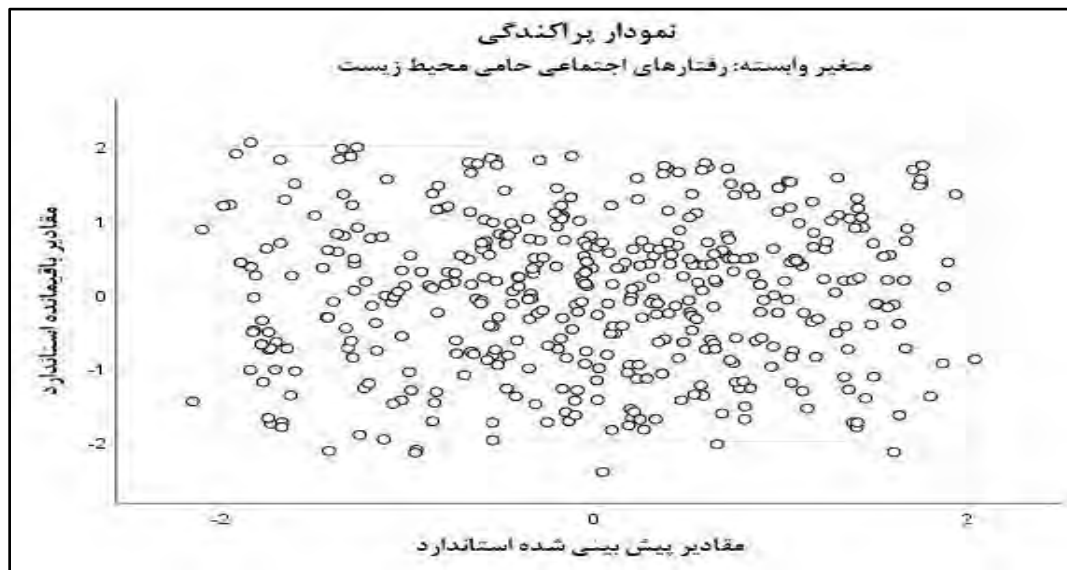
پیش شرط‌های تحلیل رگرسیون برای اثر کیفیت زندگی بر رفتارهای اجتماعی حامی محیط زیست بررسی شد. براساس نمودار پراکندگی (شکل ۵) پیش شرط نخست مبنی بر خطی بودن رابطه بین متغیرهای مستقل و وابسته تأیید شد.

شکل ۵: نمودار پراکندگی خط رگرسیون رفتارهای اجتماعی حامی محیط زیست (منبع: مطالعات نگارندگان)

Fig 5: Scatter plot of the regression line of social pro-environmental behaviors

پیش شرط بعدی استقلال مشاهده است که با آزمون دوربین-واتسون سنجیده شد. مقدار محاسبه شده برای این شاخص برابر با ۱/۶۵۵ است که در بازه پذیرفتنی قرار دارد؛ از این رو استقلال مشاهده‌ها تأیید می‌شود. نتایج بررسی نرمال بودن خطاها به عنوان پیش شرط سوم تحلیل رگرسیون با آزمون کلموگروف-اسمیرنوف و شاپیرو-ویلک نشان داد که سطح معناداری به دست آمده برای آزمون‌های مذکور به ترتیب برابر با ۰/۰۷۳ و ۰/۰۷۵ است؛ از این رو کمبود تفاوت معنادار توزیع خطاها با توزیع نرمال تأیید می‌شود. همگن بودن واریانس خطاها پیش شرط دیگری برای اعتبار نتایج تحلیل رگرسیون است که با ترسیم نمودار پراکندگی بررسی شد. با توجه به نمودار پراکندگی مقدارهای پیش‌بینی شده در برابر خطاها (شکل ۶) می‌توان نتیجه گرفت که همگنی واریانس خطاها یا باقی مانده‌ها برقرار است.

شکل ۶: نمودار پراکندگی مقادیر پیش‌بینی شده در برابر خطاها (متغیر وابسته: رفتارهای اجتماعی حامی محیط زیست)
(منبع: مطالعات نگارندگان)

Fig 6: Scatter plot of predicted values versus errors (The dependent variable: Social pro-environmental behaviors)

پیش‌شرط بعدی، یعنی وضعیت هم‌خطی بین متغیرهای مستقل با محاسبه شاخص تحمل و عامل تورم واریانس بررسی شد. همان‌طور که پیشتر ذکر شد، وضعیت متغیرهای مورد مستقل مطالعه شده از نظر دو شاخص مذکور مطلوب است.

مقدار ضریب رگرسیون برای اثر کیفیت زندگی بر رفتارهای اجتماعی حامی محیط زیست برابر با ۰/۶۲۷ است و این نتیجه بیانگر آن است که متغیرهای مستقل، یعنی ابعاد چهارگانه کیفیت زندگی می‌توانند در سطح متوسط رفتارهای اجتماعی حامی محیط زیست را تبیین کنند. ضریب تعیین مربوط برابر با ۰/۳۹۳ است که نشان می‌دهد ۳۹/۳ درصد از واریانس رفتارهای اجتماعی حامی محیط زیست با واریانس کیفیت زندگی قابل تبیین است. براساس نتایج این تحلیل ضریب تعیین تعدیل‌شده برابر با ۰/۳۸۷ است. براساس نتایج تحلیل واریانس در مدل رگرسیون (ANOVA)، $p\text{-value} < 0.001$ می‌توان نتیجه گرفت که اثر همزمان چهار بُعد کیفیت زندگی، یعنی «سلامت جسمانی»، «سلامت روانی»، «روابط اجتماعی» و «محیط و امکانات» بر رفتارهای اجتماعی حامی محیط زیست معنادار است. با توجه به اینکه نتایج ذکر شده مربوط به اثر جمعی چهار متغیر مستقل، یعنی متغیرهای کیفیت زندگی است، نقش اختصاصی هریک از این متغیرها در تبیین متغیر وابسته، یعنی رفتارهای اجتماعی حامی محیط زیست نیز بررسی شد. براساس نتایج ارائه شده در **جدول ۹** اثر هر چهار متغیر کیفیت زندگی بر رفتارهای اجتماعی حامی محیط زیست معنادار است؛ به ترتیبی که برای متغیرهای سلامت روانی، روابط اجتماعی و محیط و امکانات $p\text{-value} < 0.001$ و برای متغیر سلامت جسمانی $p\text{-value} = 0.008$ است. در میان ابعاد مختلف کیفیت زندگی بیشترین مقدار ضریب بتای استاندارد مربوط به متغیر سلامت روانی و برابر با ۰/۲۶۴ است. پس از آن، متغیر روابط اجتماعی با ضریب بتای استاندارد ۰/۲۱۹ قرار دارد. متغیرهای محیط و امکانات و سلامت جسمانی نیز به ترتیب با ضرایب بتای استاندارد ۰/۱۷۳ و ۰/۱۲۵ در مراتب

بعدی قرار دارند. برای تشخیص تفاوت ضرایب رگرسیون مذکور فواصل اطمینان ضرایب بتا مورد توجه قرار گرفت و نتیجه آن نشان داد که ضرایب تأثیر متغیرهای مستقل تفاوت معناداری با یکدیگر ندارند.

جدول ۹: ضرایب اثر رگرسیون کیفیت زندگی بر رفتارهای اجتماعی حامی محیط زیست

Table 9: Regression coefficients of quality of life on social pro-environmental behaviors

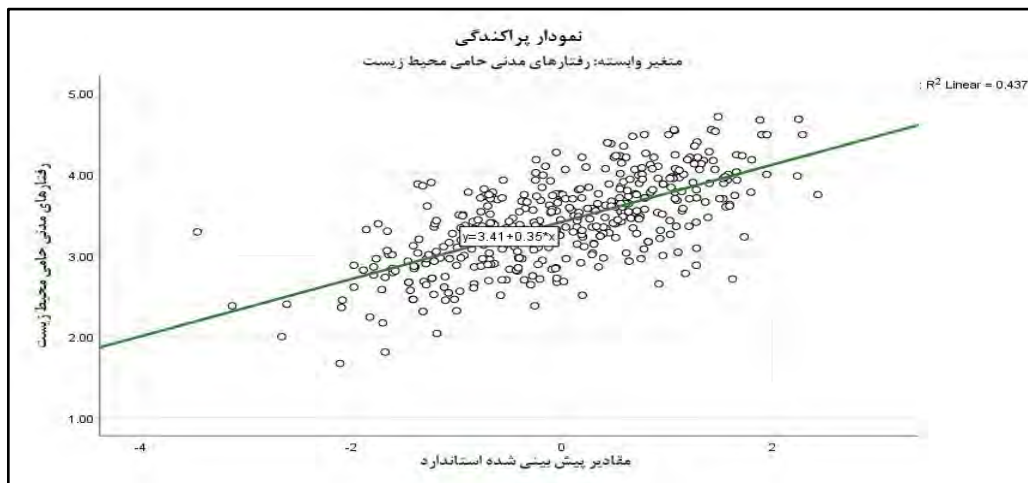
Table 5: Regression coefficients of quality of life on social pro-environmental behaviors							
مدل	ضرایب		ضرایب استاندارد بتا	آماره t	سطح معناداری Sig.	۹۵٪ فواصل اطمینان برای ضریب بتا	
	غیر استاندارد					خطای استاندارد	بتا
ثابت	۱/۱۵۹	۰/۱۴۶		۷/۹۴۸	۰/۰۰۰	۰/۸۷۲	۱/۴۴۵
سلامت جسمانی	۰/۱۱۴	۰/۰۴۳	۰/۱۲۵	۲/۶۶۲	۰/۰۰۸	۰/۰۳۰	۰/۱۹۸
سلامت روانی	۰/۲۳۲	۰/۰۴۶	۰/۲۶۴	۵/۰۶۳	۰/۰۰۰	۰/۱۴۲	۰/۳۲۲
روابط اجتماعی	۰/۱۶۶	۰/۰۳۷	۰/۲۱۹	۴/۵۰۳	۰/۰۰۰	۰/۰۹۴	۰/۲۳۹
محیط و امکانات	۰/۱۳۸	۰/۰۳۸	۰/۱۷۳	۳/۵۸۱	۰/۰۰۰	۰/۰۶۲	۰/۲۱۳

منبع: مطالعات نگارندگان

روی هم رفته، نتایج تحلیل اثر کیفیت زندگی بر رفتارهای اجتماعی حامی محیط زیست نشان داد که هر یک از ابعاد چهارگانه کیفیت زندگی شامل سلامت جسمانی، سلامت روانی، روابط اجتماعی و محیط و امکانات با شدت اثر مشابهی رفتارهای اجتماعی حامی محیط زیست را تحت تأثیر خود قرار می‌دهند. در این مطالعه رفتارهای اجتماعی حامی محیط زیست با مجموعه‌ای از متغیرها شامل شرکت در فعالیت‌های زیست‌محیطی جمعی مانند درختکاری، جمع‌آوری زباله و غیره، صحبت با دیگران درباره موضوعات و مسائل محیط زیست، همکاری با دیگران برای رسیدگی به مسائل زیست‌محیطی، شرکت در اعتراض‌های محیط زیستی مسالمت‌آمیز، ترویج آگاهی‌های محیط زیستی با رسانه‌های اجتماعی و جلوگیری از آسیب‌زدن افراد به محیط زیست مفهوم‌پردازی شده است. براساس یافته‌های این پژوهش سلامت جسمانی که یکی از ضرورت‌های بنیادین برای کلیه فعالیت‌هاست، می‌تواند دایره فعالیت‌های محیط زیستی انسان را از سطح فردی به سطح اجتماعی گسترش دهد. سلامت روانی نیز با جهت‌دهی افکار و نگرش افراد تمایل آنها را به انجام دادن فعالیت‌های جمعی مثبت نظیر رفتارهای حامی محیط زیست افزایش می‌دهد. دارا بودن روابط اجتماعی خوب به عنوان بُعد سوم کیفیت زندگی می‌تواند منجر به توسعه روابط اجتماعی هدفمند در زمینه‌های مختلف از جمله حفاظت محیط زیست شود و در نهایت، محیط و امکانات نیز نقش مؤثری در فراهم کردن زمینه‌های لازم برای انجام دادن فعالیت‌های اجتماعی با رویکرد محیط زیستی دارند.

اثر کیفیت زندگی بر رفتارهای مدنی حامی محیط زیست

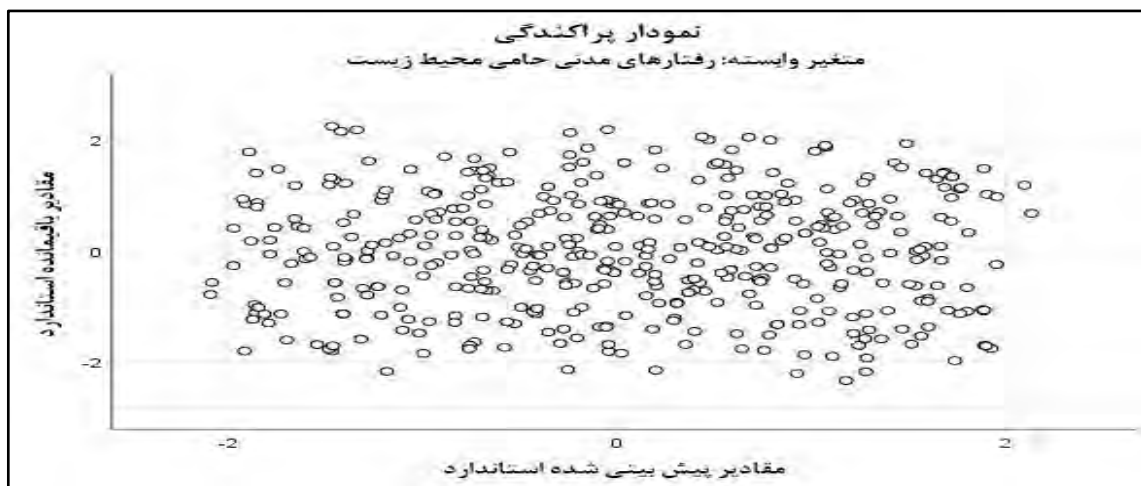
قبل از انجام دادن آزمون رگرسیون پیش‌شرط‌های آن بررسی شد. برای تشخیص خطی بودن رابطه بین متغیرهای مستقل و وابسته نمودار پراکندگی ترسیم شد. همان‌طور که در شکل ۷ نمایش داده شده است، رابطه خطی بین متغیرهای مستقل و وابسته برقرار است.

شکل ۷: نمودار پراکندگی خط رگرسیون رفتارهای مدنی حامی محیط زیست (منبع: مطالعات نگارندگان)

Fig 7: Scatter plot of the regression line of civic pro-environmental behaviors

استقلال مشاهده‌ها به عنوان پیش شرط دوم تحلیل رگرسیون در این مطالعه با آزمون دوربین-واتسون بررسی شد. مقدار محاسبه شده برای این شاخص برابر با $1/733$ است. بر این اساس، شرط مستقل بودن مشاهده‌ها رعایت شده است. همچنین، نتایج آزمون کلموگروف-اسمیرنوف و شاپیرو-ویلک برای بررسی نرمال بودن خطاها نشان داد که سطح معناداری به دست آمده برای آزمون‌های مذکور به ترتیب برابر با $0/069$ و $0/071$ است؛ از این رو کمبود تفاوت معنادار توزیع خطاها با توزیع نرمال تأیید می‌شود. در این پژوهش برای بررسی همگن بودن واریانس خطاها نمودار پراکندگی مقدارهای پیش‌بینی شده در برابر خطاها ترسیم شد. با توجه به شکل ۸ اینطور استنباط می‌شود که همگنی واریانس خطاها یا باقی‌مانده‌ها برقرار است.

شکل ۸: نمودار پراکندگی مقدارهای پیش‌بینی شده در برابر خطاها (متغیر وابسته: رفتارهای مدنی حامی محیط زیست)

(منبع: مطالعات نگارندگان)

Fig 8: Scatter plot of predicted values versus errors (The dependent variable: Civic pro-environmental behaviors)

آخرین پیش‌شرط بررسی شده برای تحلیل رگرسیون وضعیت هم‌خطی بین متغیرهای مستقل است که با محاسبه شاخص تحمل و عامل تورم واریانس بررسی شد. بیشتر اشاره شد که وضعیت متغیرهای مورد مستقل مطالعه شده از نظر دو شاخص مذکور مطلوب است.

اثر کیفیت زندگی بر رفتارهای مدنی حامی محیط زیست نیز با استفاده از تحلیل رگرسیون بررسی شد. مقدار ضریب رگرسیون برای اثر کیفیت زندگی بر رفتارهای مدنی حامی محیط زیست برابر با ۰/۶۶۱ است که نشان می‌دهد متغیرهای مستقل، یعنی چهار بُعد کیفیت زندگی روی هم رفته می‌توانند در سطح به نسبت خوبی رفتارهای مدنی حامی محیط زیست را تبیین کنند. ضریب تعیین مربوط برابر با ۰/۴۳۷ است. این ضریب حاکی از آن است که ۴۳/۷ درصد از واریانس رفتارهای مدنی حامی محیط زیست با واریانس کیفیت زندگی قابل تبیین است. براساس نتایج این تحلیل ضریب تعیین تعدیل شده برابر با ۰/۴۳۲ است. براساس نتایج تحلیل واریانس در مدل رگرسیون (ANOVA)، $p < 0.001$ value می‌توان نتیجه گرفت که اثر همزمان چهار بُعد کیفیت زندگی، یعنی «سلامت جسمانی»، «سلامت روانی»، «روابط اجتماعی» و «محیط و امکانات» بر رفتارهای مدنی حامی محیط زیست معنادار است. یافته‌های مذکور توان اثرگذاری جمعی چهار متغیر مستقل، یعنی متغیرهای کیفیت زندگی را بر رفتارهای مدنی حامی محیط زیست نشان می‌دهد. برای بررسی نقش هریک از متغیرهای مستقل در تبیین متغیر وابسته ضرایب اثر هریک از ابعاد چهارگانه کیفیت زندگی به طور جداگانه مطالعه شد. طبق نتایج ارائه شده در **جدول ۱۰** اثر هر چهار متغیر کیفیت زندگی بر رفتارهای مدنی حامی محیط زیست معنادار است؛ به ترتیبی که برای همه متغیرهای سلامت جسمانی، سلامت روانی، روابط اجتماعی و محیط و امکانات $p\text{-value} < 0.001$ است. در میان ابعاد مختلف کیفیت زندگی بیشترین مقدار ضریب بتای استاندارد مربوط به متغیر روابط اجتماعی و برابر با ۰/۲۶۳ است. پس از آن، متغیر سلامت روانی با ضریب بتای استاندارد ۰/۲۳۷ قرار دارد. متغیرهای محیط و امکانات و سلامت جسمانی نیز به ترتیب با ضرایب بتای استاندارد ۰/۱۶۷ و ۰/۱۶۳ در مراتب بعدی قرار دارند. برای تشخیص تفاوت ضرایب رگرسیون مذکور فواصل اطمینان ضرایب بتا مورد توجه قرار گرفت و نتیجه آن نشان داد که ضرایب تأثیر متغیرهای مستقل تفاوت معناداری با یکدیگر ندارند. به عبارتی، چهار متغیر مستقل، یعنی ابعاد چهارگانه کیفیت زندگی با ضرایب رگرسیون مشابه بر رفتارهای مدنی حامی محیط زیست اثر دارند و واریانس مجموعه آنها در سطح به نسبت خوبی رفتارهای مدنی حامی محیط زیست را تبیین می‌کند.

جدول ۱۰: ضرایب اثر رگرسیون کیفیت زندگی بر رفتارهای مدنی حامی محیط زیست

Table 10: Regression coefficients of quality of life on civic pro-environmental behaviors

مدل	ضرایب		ضرایب استاندارد بتا	آماره t	سطح معناداری Sig.	۹۵٪ فواصل اطمینان برای ضریب بتا	
	خطای استاندارد	بتا				کران بالا	کران پایین
ثابت	۰/۱۲۷	۱/۲۱۵		۹/۵۷۹	۰/۰۰۰	۱/۴۶۵	۰/۹۶۶
سلامت جسمانی	۰/۰۳۷	۰/۱۳۵	۰/۱۶۳	۳/۶۰۶	۰/۰۰۰	۰/۲۰۸	۰/۰۶۱
سلامت روانی	۰/۰۴۰	۰/۱۸۸	۰/۲۳۷	۴/۷۱۷	۰/۰۰۰	۰/۲۶۷	۰/۱۱۰
روابط اجتماعی	۰/۰۳۲	۰/۱۸۰	۰/۲۶۳	۵/۵۹۸	۰/۰۰۰	۰/۲۴۳	۰/۱۱۷
محیط و امکانات	۰/۰۳۳	۰/۱۲۰	۰/۱۶۷	۳/۵۸۵	۰/۰۰۰	۰/۱۸۶	۰/۰۵۴

منبع: مطالعات نگارندگان

رفتارهای مدنی حامی محیط زیست بیشتر به حوزه مشارکت مدنی افراد در ارتباط با محیط زیست مربوط می شود؛ مانند: حمایت از سیاست ها و مقررات حفاظت از محیط زیست، اهمیت دادن به بیانیه های محیط زیستی، کمک مالی به حفاظت از محیط زیست محلی، بحث و گفت و گو با سیاست گذاران و مسئولان درباره مسائل محیط زیست و غیره. یافته های پژوهش نشان داد که تمامی ابعاد چهارگانه کیفیت زندگی می توانند بر انجام دادن رفتارهای مدنی حامی محیط زیست اثر مثبت داشته باشند. رفتارهای مدنی شامل حوزه وسیع تری از کنش های انسان با محیط زندگی اوست که فراتر از رفتارهای اجتماعی معمول و مبتنی بر کنش های فعالانه تر در زمینه حفاظت از محیط زیست است.

روی هم رفته، نتایج تحلیل رگرسیون چندگانه نشان داد که کیفیت زندگی بر رفتارهای حامی محیط زیست اثر مثبت و معناداری دارد. ضریب تعیین تعدیل شده برای اثر کیفیت زندگی بر رفتارهای حامی محیط زیست در ابعاد فردی، اجتماعی و مدنی به ترتیب ۰/۶۰۷، ۰/۳۸۷ و ۰/۴۳۲ ($p\text{-value} < 0.001$) است. این یافته ها حاکی از آن است که بخش چشمگیری از واریانس رفتارهای حامی محیط زیست با واریانس کیفیت زندگی تبیین می شود. کیفیت زندگی مطلوب سبب می شود دغدغه های فرد از تأمین نیازهای اساسی فراتر رود و مسائل و موضوع های دیگری خارج از حوزه نیازهای اولیه نیز برای وی حائز اهمیت باشد. در واقع، اهمیت دادن به محیط زیست و اقدام و کنش مثبت با محیط زیست در ابعاد فردی، اجتماعی و مدنی مستلزم برخورداری از سلامت جسمانی به عنوان پیش نیاز اساسی برای همه فعالیت ها، سلامت روانی به عنوان عامل مؤثر بر ادراک، آگاهی و نگرش نسبت به محیط، روابط اجتماعی خوب به عنوان زمینه ساز توسعه فعالیت های جمعی محیط و امکانات است.

نتیجه گیری

با آشکار شدن مشکلات محیط زیستی مختلف و افزایش نگرانی ها درباره تشدید مسائل محیط زیست در آینده نقش اجتماعات انسانی در پایداری محیط زیست بیش از پیش مورد توجه قرار گرفته است. دامنه مسائل محیط زیستی آنچنان گسترده است که تمامی جوامع به آن آگاهی دارند. از آنجا که جوامع انسانی خود عامل اصلی بروز این

مشکلات بوده‌اند، الگوهای رفتاری آنها در حفظ محیط زیست یا برعکس در تخریب آن تعیین‌کننده است. در دهه‌های گذشته با رواج روحیه مصرف‌گرایی و سبک زندگی ضدطبیعت بسیاری از افراد و گروه‌های انسانی و محیط زیست نواحی مختلف جهان مورد تهدید قرار گرفته است. در واکنش به این موضوع بسیاری از محققان محیط زیست، سیاست‌گذاران محیطی و محافل دانشگاهی مسائل محیط زیستی را به عنوان یکی از دغدغه‌های بنیادین عصر حاضر مطرح و بر لزوم بررسی عوامل مؤثر بر رفتارهای محیط زیستی مختلف تأکید کرده‌اند که یکی از مهم‌ترین بحث‌های مطرح‌شده در این زمینه توسعه پایدار بوده است. محققان و صاحب‌نظران بر اهمیت و ضرورت توسعه پایدار تأکید ویژه داشته‌اند و علاوه بر آنها، گروه‌های مردمی طرفدار محیط زیست، سازمان‌ها و انجمن‌های مردم‌نهاد نیز تلاش‌های درخور اهمیتی را در راستای حفظ محیط زیست و اشاعه فرهنگ محیط دوستی انجام داده‌اند. روستانشینان و جوامع روستایی به عنوان بخش مهمی از اجتماع‌های انسانی که نظام زیست و فعالیت آنها ارتباط تنگاتنگی با محیط طبیعی دارد، می‌توانند نقش مؤثری در راستای حفاظت و حمایت از محیط زیست داشته باشند. صرف نظر از نوع اجتماعات انسانی عوامل مختلفی در ترغیب افراد برای انجام دادن رفتارهای حامی محیط زیست وجود دارد که در مطالعات پیشین تا حدی بررسی شده است. در این مطالعات به عواملی نظیر آگاهی، دانش، احساس تعلق به محیط، نظام باورها و عوامل دیگر اشاره شده است. کیفیت زندگی یکی از عواملی است که محققان به رابطه علی آن با رفتارهای حامی محیط زیست کمتر توجه کرده‌اند. با هدف گسترش مطالعات در زمینه عوامل اثرگذار بر رفتارهای حامی محیط زیست در پژوهش حاضر اثر کیفیت زندگی بر رفتارهای حامی محیط زیست در نواحی روستایی بررسی شد. نتایج پژوهش نشان داد که در محدوده مطالعه‌شده، سطح کیفیت زندگی روستانشینان در ابعاد چهارگانه آن شامل سلامت جسمانی، سلامت روانی، روابط اجتماعی و محیط و امکانات از حد متوسط بالاتر است. همچنین، یافته‌ها نشان داد که سطح رفتارهای حامی محیط زیست روستانشینان در ابعاد فردی، اجتماعی و مدنی بالاتر از حد متوسط است. نتایج تحلیل‌ها درباره اثر کیفیت زندگی بر رفتارهای فردی، اجتماعی و مدنی حامی محیط زیست نشان داد که کیفیت زندگی بر تمامی ابعاد رفتارهای حامی محیط زیست اثر مثبت و معناداری دارد. ضریب تعیین تعدیل‌شده برای اثر کیفیت زندگی بر رفتارهای حامی محیط زیست در ابعاد فردی، اجتماعی و مدنی به ترتیب ۰/۶۰۷، ۰/۳۸۷ و ۰/۴۳۲ ($p\text{-value} < 0.001$) است. این نتایج حاکی از آن است که بخش چشمگیری از واریانس کیفیت زندگی با واریانس رفتارهای حامی محیط زیست تبیین می‌شود. گفتنی است که ضرایب رگرسیون تمامی متغیرهای کیفیت زندگی شامل سلامت جسمانی، سلامت روانی، روابط اجتماعی و محیط و امکانات مثبت و به لحاظ آماری معنادار است. روی هم رفته، یافته‌های مطالعه حاضر نشان داد که رفتارهای روستانشینان در راستای حفاظت و حمایت از محیط زیست متأثر از کیفیت زندگی آنهاست. بدین ترتیب که سلامت جسمانی (با متغیرهای توانایی انجام دادن فعالیت‌های روزمره، سلامت بدنی، تحرک و چابکی، کیفیت خواب و استراحت و ظرفیت کاری)، سلامت روانی (با متغیرهای احساسات مثبت مانند شادی و امیدواری، کیفیت زندگی معنوی، کیفیت تفکر و یادگیری، حافظه و تمرکز، اعتماد به نفس و غیره)، کیفیت روابط اجتماعی (با متغیرهای روابط شخصی، برخورداری از حمایت‌های خانواده و دوستان و غیره) و کیفیت محیط و امکانات (با متغیرهای احساس امنیت و ایمنی، پاکیزگی محیط،

برخوردادی از منابع مالی، فرصت مهارت‌اندوزی، برخورداری از مسکن مناسب و امکانات مختلف) اثر مثبتی بر رفتارهای محیط زیستی در ابعاد فردی، اجتماعی و مدنی دارند. مجموعه رفتارهای محیط زیستی در هر یک از ابعاد شامل بُعد فردی (صرفه‌جویی در مصرف آب و انرژی و اهمیت دادن به حفظ محیط زیست)، بُعد اجتماعی (رفتارهایی نظیر شرکت در فعالیت‌های زیست‌محیطی جمعی مانند درختکاری و جمع‌آوری زباله، صحبت کردن با دیگران درباره مسائل محیط زیست، ترویج آگاهی‌های محیط زیستی با رسانه‌های اجتماعی، جلوگیری از آسیب زدن افراد به محیط زیست و غیره) و بُعد مدنی (رفتارهایی مانند حمایت از سیاست‌ها و مقررات حفاظت از محیط زیست، اهمیت دادن به بیانیه‌های محیط زیستی، کمک مالی برای حفاظت از محیط زیست محلی و غیره) نقش بسزایی در حفاظت و پایداری محیط زیست دارند. براساس یافته‌های این مطالعه توجه به ابعاد مختلف کیفیت زندگی روستائیان و تلاش در راستای ارتقا آن ضمن اینکه به توسعه اقتصادی و اجتماعی جوامع روستایی می‌انجامد، موجب ایجاد انگیزه برای انجام دادن رفتارهای مختلف حامی محیط زیست می‌شود و در نتیجه، پیامدهای مثبت و مفیدی برای محیط زیست به همراه دارد. همان‌طور که پیشتر ذکر شد، عوامل مختلفی بر انجام دادن رفتارهای حامی محیط زیست اثرگذار است که محققان در مطالعات قبلی به موارد زیادی از این عوامل اشاره کرده‌اند؛ برای مثال، در مطالعه‌ای که **گلچوبی دیوا و جلالیان (۱۴۰۱)** انجام دادند آگاهی و دانش زیست‌محیطی، در مطالعه **یزدانی و همکاران (۱۴۰۰)** فراهم بودن زیرساخت‌های بهداشتی، در پژوهش **درویش نوری و همکاران (۱۳۹۷)** عدالت اجتماعی، در پژوهش **نبوی و مختاری هشی (۱۳۹۷)** سرمایه فرهنگی، در مطالعه **Miller et al. (2022)** نگرش‌های زیست‌محیطی کلی، در پژوهش **Balundè et al. (2019)** ملاحظات زیست‌محیطی عمومی مردم، در پژوهش **Geng et al. (2015)** ارتباط با طبیعت، در مطالعه **Raymond et al. (2011)** تعلق مکانی و پیوند با طبیعت و در پژوهش **Gosling & Williams (2010)** پیوند با طبیعت به‌عنوان عوامل مرتبط و اثرگذار بر رفتارهای حامی محیط زیست معرفی شده است. در راستای تکمیل مطالعات درباره عوامل مؤثر بر انجام دادن رفتارهای حامی محیط زیست محققان در مطالعه حاضر با انجام دادن پژوهش در نواحی روستایی شهرستان کوار استان فارس کیفیت زندگی روستائیان را عاملی اثرگذار بر رفتارهای حامی محیط زیست در ابعاد فردی، اجتماعی و مدنی یافته‌اند. نتایج این پژوهش با یافته‌های **Sulemana (2016)** و **Wang & Kang (2019)** همسوست. این محققان در مطالعات اثر مثبت و معنادار رضایت از زندگی را بر رفتار حامی محیط زیست تأیید کرده‌اند. در پایان، انجام دادن مطالعات بیشتر و پژوهش‌های گسترده‌تر برای شناسایی عوامل مؤثر بر رفتارهای حامی محیط زیست پیشنهاد می‌شود.

منابع

- ادهمی، علیرضا، و اکبرزاده، الهام (۱۳۹۰). بررسی عوامل فرهنگی مؤثر بر حفظ محیط زیست شهر تهران (مطالعه موردی مناطق ۵ و ۱۸ تهران). *جامعه‌شناسی مطالعات جوانان*، ۱(۱)، ۳۷-۶۲. <https://sid.ir/paper/170183/fa>
- پوراشرف، یاسان اله، اسلامی، عطا، و فردوسی، ابوالفضل (۱۴۰۱). عوامل فردی و نگرش زیست‌محیطی مشتریان در خرید محصولات دوستدار محیط زیست. *مطالعات میان‌رشته‌ای مدیریت بازاریابی*، ۱(۱)، ۷۷-۹۲.
- https://journals.iaui.ir/article_694614.html

- جوکار، گلناز، و میردامادی، سید مهدی (۱۳۸۹). دیدگاه دانش آموزان دختر دبیرستان‌های شهر شیراز نسبت به حفاظت از محیط زیست. *پژوهش‌های ترویج و آموزش کشاورزی*، ۳(۱)، ۱-۱۵. <https://sid.ir/paper/189879/fa>
- درویش نوری، سیمین، کریمی، مرضیه، و مربی هروی، هلن (۱۳۹۷). بررسی همبستگی رفتارهای زیست محیطی و عدالت اجتماعی با سبک زندگی زیست محیطی. *مدیریت محیط زیست و توسعه پایدار*، ۲(۴)، ۱-۶. <https://sid.ir/paper/521258/fa>
- رجب پور، ابراهیم (۱۳۹۹). مدیریت منابع انسانی سبز و رفتار سازگار با محیط زیست کارکنان با تأکید بر نقش سرمایه اجتماعی. *مدیریت سرمایه اجتماعی*، ۷(۳)، ۳۴۵-۳۷۱. <https://doi.org/10.22059/jscm.2020.295600.1965>
- سلطانی مقدس، ریحانه، و خاتمی، سیده سمیه (۱۳۹۹). نقش معیشت کم کربن در حفاظت از محیط زیست روستایی (مطالعه موردی: دهستان باقران، شهرستان بیرجند). *برنامه‌ریزی منطقه‌ای*، ۱۰(۳۸)، ۱۱۱-۱۲۴. https://jzpm.marvdasht.iau.ir/article_3994.html
- شهرداری و شورای اسلامی کوار (۱۴۰۳). *معرفی شهرستان کوار، اطلاعات جمعیتی و اقتصادی*. <https://shahrdarikavar.ir>
- صالحی، صادق (۱۳۹۹). سنجش وضع مسئولیت‌پذیری جامعه روستایی نسبت به محیط زیست و عوامل مؤثر بر آن (مطالعه موردی: استان مازندران). *توسعه محلی (روستایی-شهری)*، ۱۲(۱)، ۱-۲۰. <https://doi.org/10.22059/jrd.2021.79563>
- صالحی، صادق، و کریم‌زاده، سارا (۱۳۹۰). بررسی رابطه دانش زیست محیطی و رفتارهای زیست محیطی. *مطالعات فرهنگی و ارتباطات*، ۷(۲۴)، ۱۵۹-۱۷۳. <https://sid.ir/paper/118220/fa>
- صفا، لیلا، صلاحی مقدم، نفیسه، و گنج‌خانلو، مهدی (۱۳۹۶). مدل‌یابی رفتار حفاظت زیست محیطی روستاییان بر مبنای تئوری ارزش-عقیده-هنجار (مورد مطالعه: شهرستان خدابنده). *علوم ترویج و آموزش کشاورزی ایران*، ۱۳(۲)، ۹۱-۱۰۸. https://www.iaeej.ir/article_59587.html
- گلچوبی دیوا، شهربانو، و جلالیان، سید اسحاق (۱۴۰۱). مطالعه رفتار زیست محیطی زنان روستایی با استفاده از تئوری ارزش - عقیده - هنجار (مطالعه موردی: روستای دیوا شهرستان بابل). *پژوهش‌های جغرافیای انسانی*، ۳(۵۴)، ۱۱۴۳-۱۱۵۹. <https://doi.org/10.22059/jhgr.2022.328649.1008360>
- مطلبی، شیوا، و احمدی، بهرام (۱۳۹۸). دغدغه‌های زیست محیطی در قالب هنر محیطی و شهری. *فصلنامه فرهنگی اجتماعی فرهنگ یزد*، ۱(۳)، ۴۸-۶۸. <https://doi.org/10.22034/fyazd.2019.106246>
- مطیعی لنگرودی، سیدحسن، و یاری حصار، ارسطو (۱۳۸۹). حفاظت محیط زیست و برنامه‌ریزی توسعه فیزیکی روستا با تأکید بر ارزیابی طرح‌های هادی روستایی. *جغرافیا و برنامه‌ریزی محیطی*، ۲۱(۳)، ۴۵-۶۰. https://gep.ui.ac.ir/article_18469.html
- معاونت آمار و اطلاعات سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان فارس (۱۴۰۱). *سالنامه آماری استان فارس ۱۴۰۰*. سازمان برنامه و بودجه کشور. <https://mpo-fr.ir/>

معمودی، سمانه، ملک نیا، رحیم، شایان، حمید، و آلمیدا گارسیا، فرناندو (۱۳۹۹). آیا فاکتورهای جمعیت شناختی می توانند رفتارهای حامی محیط زیست طبیعت گردان را پیش بینی کنند؟. *محیط زیست طبیعی*، ۱۳(۲)، ۳۸۲-۳۶۹.

<https://doi.org/10.22059/jne.2020.294429.1872>

نبوی، سید حسن، و مختاری هشی، علی (۱۳۹۷). سرمایه فرهنگی و رفتارهای زیست محیطی خانواده های تهرانی.

مسائل اجتماعی ایران، ۹(۲)، ۲۰۹-۲۳۲. <https://jspi.khu.ac.ir/article-1-2982-fa.html>

نجات، سحر ناز، منتظری، علی، هلاکوئی نائینی، کوروش، محمد، کاظم، و مجدزاده، سید رضا (۱۳۸۵). استاندارد سازی پرسشنامه کیفیت زندگی سازمان بهداشت جهانی (WHOQOL-BREF): ترجمه و روایی سنجی گونه ایرانی.

مجله دانشکده بهداشت و انستیتو تحقیقات بهداشتی، ۴(۴)، ۱-۱۲.

<http://sjsph.tums.ac.ir/article-1-187-fa.html>

نعیمی، امیر، مهنی رفتار، رضوان، و سبحانی، سید محمد جواد (۱۳۹۷). بررسی رفتار زیست محیطی زنان روستایی حوضه آبخیز هلیل رود شهرستان جیرفت با استفاده از نظریه رفتار برنامه ریزی شده. *روستا و توسعه*، ۲۱(۳)، ۱۲۱-۹۷.

<https://doi.org/10.30490/rvt.2018.81730>

نگاهداری، داوود، پورسعید، علیرضا، اشراقی سامانی، رویا، آرایش، محمد باقر، و ناصری، بهروز (۱۴۰۲). کاربرد نظریه رفتار برنامه ریزی شده در تبیین رفتار زیست محیطی روستاییان استان ایلام در حفاظت از جنگل های بلوط حوضه

زاگرس جنوبی. *مجله تحقیقات اقتصاد و توسعه کشاورزی ایران*، ۴(۴)، ۸۰۹-۸۳۱.

<https://doi.org/10.22059/ijaedr.2023.350774.669189>

یزدانی، محمد حسن، جامی اودلو، مریم، و زارنجی، ژیلا فرزانه (۱۴۰۰). تحلیل آسیب شناسانه رفتار زیست محیطی شهروندان اردبیل با تأکید بر زباله پراکنی در دوران پاندمی کووید-۱۹. *پژوهش در بهداشت محیط*، ۷(۳)، ۲۶۸-۲۵۷.

<https://doi.org/10.22038/jreh.2021.57983.1430>

References

- Adhami, A., & Akbarzadeh, E. (2011). A study on the effective cultural factors involving in protection of the environment in Tehran. *Quarterly of Sociological Studies of Youth*, 1(1), 37-62. <https://sid.ir/paper/170183/fa> [In Persian].
- Balundė, A., Perlaviciute, G., & Steg, L. (2019). The relationship between people's environmental considerations and pro-environmental behavior in Lithuania. *Frontiers in Psychology*, 10, 2319. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2019.02319>
- Binder, M., Blankenberg, A. K., & Guardiola, J. (2020). Does it have to be a sacrifice? Different notions of the good life, pro-environmental behavior and their heterogeneous impact on well-being. *Ecological Economics*, 167, 106448. <https://doi.org/10.1016/j.ecolecon.2019.106448>
- Bleidorn, W., Lenhausen, M. R., & Hopwood, C. J. (2021). Proenvironmental attitudes predict proenvironmental consumer behaviors over time. *Journal of Environmental Psychology*, 76, 101627. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2021.101627>
- Boncinelli, F., Pagnotta, G., Riccioli, F., & Casini, L. (2015). The determinants of quality of life in rural areas from a geographic perspective: The case of Tuscany. *Review of Urban & Regional Development Studies*, 27(2), 104-117. <https://doi.org/10.1111/rurd.12035>
- Cagliero, R., Cristiano, S., Pierangeli, F., & Tarangioli, S. (2011). Evaluating the improvement of quality of life in rural areas. *Ancona - 122nd EAAE Seminar Evidence-Based Agricultural and Rural Policy Making*, 705, 48294. <http://dx.doi.org/10.22004/ag.econ.99427>

- Carfora, V., Caso, D., Sparks, P., & Conner, M. (2017). Moderating effects of pro-environmental self-identity on pro-environmental intentions and behaviour: A multi-behaviour study. *Journal of Environmental Psychology*, 53, 92-99. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2017.07.001>
- Chwialkowska, A., Bhatti, W. A., & Glowik, M. (2020). The influence of cultural values on pro-environmental behavior. *Journal of Cleaner Production*, 268, 122305. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2020.122305>
- Darvish Noori, S., Karimi, M., & Morabi Heravi, H. (2018). Investigating the correlation of environmental behaviors and social justice with environmental lifestyle. *Environment Management & Sustainable Development*, 2(4), 1-6. <https://sid.ir/paper/521258/fa> [In Persian].
- del Saz Salazar, S., & Pérez y Pérez, L. (2021). Exploring the differential effect of life satisfaction on low and high-cost pro-environmental behaviors. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19(1), 277. <https://doi.org/10.3390/ijerph19010277>
- Diekmann, A., & Franzen, A. (1999). The wealth of nations and environmental concern. *Environment and Behavior*, 31(4), 540-549. <https://doi.org/10.1177/00139169921972227>
- Deputy of statistics and information, fars province planning and management organization. (2022). Statistical yearbook of fars province 2022. *National planning and budget organization*. <https://mpo-fr.ir/> [In Persian].
- Ertz, M., Karakas, F., & Sarigöllü, E. (2016). Exploring pro-environmental behaviors of consumers: An analysis of contextual factors, attitude and behaviors. *Journal of Business Research*, 69(10), 3971-3980. <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2016.06.010>
- Franzen, A. (2003). Environmental attitudes in international comparison: An analysis of the ISSP surveys 1993 and 2000. *Social Science Quarterly*, 84(2), 297-308. <https://doi.org/10.1111/1540-6237.8402005>
- Franzen, A., & Meyer, R. (2010). Environmental attitudes in cross-national perspective: A multilevel analysis of the ISSP 1993 and 2000. *European Sociological Review*, 26(2), 219-234. <https://doi.org/10.1093/esr/jcp018>
- Geng, L., Xu, J., Ye, L., Zhou, W., & Zhou, K. (2015). Connections with nature and environmental behaviors. *PloS One*, 10(5), e0127247. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0127247>
- Golchubi Diva, S., & Jalalian, S.E. (2022). Studying rural women's environmental behavior by value-belief-norm theory Case study: Diva village of Babol county. *Human Geography Research Quarterly*, 3(54), 1143-1159. <https://doi.org/10.22059/jhgr.2022.328649.1008360> [In Persian].
- Gosling, E., & Williams, K. J. (2010). Connectedness to nature place attachment and conservation behaviour: Testing connectedness theory among farmers. *Journal of Environmental Psychology*, 30(3), 298-304. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2010.01.005>
- Hansmann, R., & Binder, C. R. (2020). Determinants of different types of positive environmental behaviors: An analysis of public and private sphere actions. *Sustainability*, 12(20), 8547. <https://doi.org/10.3390/su12208547>
- Inglehart, R. (1995). Public support for environmental protection: Objective problems and subjective values in 43 societies. *PS: Political Science & Politics*, 28(1), 57-72. <https://doi.org/10.2307/420583>
- Jacob, J., Jovic, E., & Brinkerhoff, M. B. (2009). Personal and planetary well-being: Mindfulness meditation pro-environmental behavior and personal quality of life in a survey from the social justice and ecological sustainability movement. *Social Indicators Research*, 93, 275-294. <https://doi.org/10.1007/s11205-008-9308-6>
- Jokar, G., & Mirdamadi, M. (2010). The viewpoint of female high school students in Shiraz city towards environmental protection. *Agricultural Extension and Education Research*, 3(1), 1-15. <https://sid.ir/paper/189879/fa> [In Persian].
- Kaida, N., & Kaida, K. (2016). Pro-environmental behavior correlates with present and future subjective well-being. *Environment, Development and Sustainability*, 18, 111-127. <https://doi.org/10.1007/s10668-015-9629-y>

- Kollmuss, A., & Agyeman, J. (2002). Mind the gap: Why do people act environmentally and what are the barriers to pro-environmental behavior? *Environmental Education Research*, 8(3), 239-260. <https://doi.org/10.1080/13504620220145401>
- Larson, L. R., Stedman, R. C., Cooper, C. B., & Decker, D. J. (2015). Understanding the multi-dimensional structure of pro-environmental behavior. *Journal of Environmental Psychology*, 43, 112-124. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2015.06.004>
- Michalska-Żyła, A., & Marks-Krzyszowska, M. (2018). Quality of life and quality of living in rural communes in Poland. *European Countryside*, 10(2), 280-299. <https://doi.org/10.2478/euco-2018-0017>
- Miller, L. B., Rice, R. E., Gustafson, A., & Goldberg, M. H. (2022). Relationships among environmental attitudes environmental efficacy and pro-environmental behaviors across and within 11 countries. *Environment and Behavior*, 54(7-8), 1063-1096. <https://doi.org/10.1177/00139165221131002>
- Mohit, M. A. (2014). Present trends and future directions of quality-of-life. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 153, 655-665. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2014.10.097>
- Motalebi, S., & Ahmadi, B. (2019). ecological concerns in the form of environmental and urban art. *Yazd Culture*, 1(3), 48-68. <https://doi.org/10.22034/fyazd.2019.106246> [In Persian].
- Motamedi, S., Maleknia, R., Shayan, H., & Almeida Garcia, F. (2020). Do the demographic factors can predict pro-environmental behavior of ecotourists? *Journal of Natural Environment*, 73(2), 369-382. <https://doi.org/10.22059/jne.2020.294429.1872> [In Persian].
- Motiee Langaroudi, S.H., & Yari Hesar, A. (2010). Environment conservation and rural development planning considering on rural guideline pane assessment. *Geography and Environmental Planning*, 21(3), 45-60. https://gep.ui.ac.ir/article_18469.html [In Persian].
- Municipality and islamic council of kavar. (2024). *Introduction to kavar sub-province*. Demographic and economic information. <https://shahrdarikavar.ir> [In Persian].
- Nabavi, S.H., & Mokhtari Heshi, A. (2019). Cultural capital and environmental behaviors of families in Tehran. *Social Problems of Iran*, 9(2), 209-232. <https://jspi.khu.ac.ir/article-1-2982-fa.html> [In Persian].
- Naeimi, A., Mehni Raftar, R., & Sobhani, S.M. (2018). Investigating the rural women's environmental behavior in halilrood watershed area of jiroft county of Iran using theory of planned behavior (TPB). *Village and Development*, 21(3), 97-121. <https://doi.org/10.30490/rvt.2018.81730> [In Persian].
- Negahdari, D., Poursaeed, A., Eshraghi Samani, R., Arayesh, M.B., & Naseri, b. (2023). The application of planned behavior theory in explaining environmental behavior of villagers of Ilam province in protection of oak forests in south zagros. *Iranian Journal of Agricultural Economics and Development Research*, 54(4), 809-831. <https://doi.org/10.22059/ijaedr.2023.350774.669189> [In Persian].
- Nejat, S., Montazeri, A., Holakouie Naieni, K., Mohammad, K., & Majdzadeh, S.R. (2006). The world health organization quality of life (WHOQOL-BREF) questionnaire: Translation and validation study of the Iranian version. *Journal of School of Public Health and Institute of Public Health Research*, 4(4), 1-12. <http://sjsph.tums.ac.ir/article-1-187-fa.html> [In Persian].
- Nordlund, A. M., & Garvill, J. (2002). Value structures behind pro-environmental behavior. *Environment and Behavior*, 34(6), 740-756. <https://doi.org/10.1177/001391602237244>
- Pourashraf, Y., Eslami, A., & Ferdowsi, A. (2022). The relationship between individual factors and willingness to purchase environmentally friendly products. *Journal of Interdisciplinary Studies of Marketing Management*, 1(1), 77-92. https://journals.iau.ir/article_694614.html [In Persian].
- Rajabpour, E. (2020). The effect of green human resource management on employees eco-friendly behavior (With an emphasis on the role of social capital). *Social Capital Management*, 7(3), 345-371. <https://doi.org/10.22059/jscm.2020.295600.1965> [In Persian].
- Rathnayake, S., & Siop, S. (2015). Quality of life and its determinants among older people living in the rural community in Sri Lanka. *Indian Journal of Gerontology*, 29(2), 131-153. <https://B2n.ir/fd4985>

- Raymond, C. M., Brown, G., & Robinson, G. M. (2011). The influence of place attachment and moral and normative concerns on the conservation of native vegetation: A test of two behavioural models. *Journal of Environmental Psychology*, 31(4), 323-335. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2011.08.006>
- Salehi, S., & Karimzadeh, S. (2011). A study on relationship between environmental knowledge and environmental behavior. *Cultural Studies & Communication*, 7(24), 159-173. <https://sid.ir/paper/118220/fa> [In Persian].
- Salehi, S. (2020). Assessing the State of responsibility of rural community towards the environment and its underpinning factors (Case study: Mazandaran province). *Journal of Community Development (Rural and Urban Communities)*, 12(1), 1-20. <https://doi.org/10.22059/jrd.2021.79563> [In Persian].
- Safa, L., Salehi-Moghaddam, N., & Ganjkanloo, M. (2017). Pro-Environmental behavior modeling of rural people based on value-Belief-Norm theory (The case of Khodabandeh county). *Iranian Agricultural Extension and Education Journal*, 12(3), 91-108. https://www.iaeej.ir/article_59587.html [In Persian].
- Sawitri, D. R., Hadiyanto, H., & Hadi, S. P. (2015). Pro-environmental behavior from a social cognitive theory perspective. *Procedia Environmental Sciences*, 23, 27-33. <https://doi.org/10.1016/j.proenv.2015.01.005>
- Soltani Moghadas, R., & Khatami, S. S. (2020). The role of low-carbon livelihoods in protecting the rural environment the case study: Bagheran rural district Birjand county. *Journal of Regional Planning*, 38(10), 111-124. https://jzpm.marvdasht.iau.ir/article_3994.html [In Persian].
- Steg, L., & Vlek, C. (2009). Encouraging pro-environmental behaviour: An integrative review and research agenda. *Journal of Environmental Psychology*, 29(3), 309-317. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2008.10.004>
- Sulemana, I. (2016). Are happier people more willing to make income sacrifices to protect the environment?. *Social Indicators Research*, 127, 447-467. <https://doi.org/10.1007/s11205-015-0960-3>
- Takahashi, B., & Selfa, T. (2015). Predictors of pro-environmental behavior in rural American communities. *Environment and Behavior*, 47(8), 856-876. <https://doi.org/10.1177/0013916514521208>
- Wang, E., & Kang, N. (2019). Does life satisfaction matter for pro-environmental behavior? Empirical evidence from China General Social Survey. *Quality & Quantity*, 53, 449-469. <https://doi.org/10.1007/s11135-018-0763-0>
- Whitmarsh, L., & O'Neill, S. (2010). Green identity green living? The role of pro-environmental self-identity in determining consistency across diverse pro-environmental behaviors. *Journal of Environmental Psychology*, 30(3), 305-314. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2010.01.003>
- Yazdani, M.H., Jami Odulo, M., & Zaranji, Z.F. (2021). Pathological analysis of environmental behavior of Ardabil citizens with emphasis on waste disposal during the Covid pandemic. *Journal of Research in Environmental Health*, 7(3), 257-268. <https://doi.org/10.22038/jreh.2021.57983.1430> [In Persian].